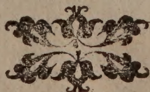
DISSERTATIO MEDICO-CHIRURGICA DE TUMORIBUS IN GENERE, AC POTISSIMÙM DE INFLAMMATIONE,

QUAM, DEO ADSPIRANTE ET AUSPICE Deiparâ, propugnabit in Augustissimo Monspeliensis Apollinis Fano, die mensis Novembris ab horâ octavâ ad meridiem anni 1738. JACOBUS FARJON Monspessulanus, Artium Liberalium Magister, jamdudùm Medicinæ Alumnus, & Universitatis Consiliarius.

PRÆSIDE

ILLUSTRISSIMO VIRO D. D. ANTONIO FIZES, Regis Consiliario & Medico, nec non in almâ Monspeliensium Medicorum Academiâ Chimiæ Professore Regio dignissimo; In Celeberrimâ Juris Facultate Matheseos Professore; & Societatis Regiæ Scientiarum Monspeliensis Socio meritissimo.

Ad primam Apollinarem Lauream consequendam.

MONSPELII,

Apud JOANNEM MARTEL, Regis, Comitiorum Occitaniæ &

DEO UNI ET TRINO

A C

BEATÆ VIRGINI DEIPARÆ!

D. D. D. C.

JACOBUS FARJON MONSPESSULANUS.

R. R. D. D.

PROFESSORES REGII.

Illuſtriſſimus D. D. FRANCISCUS CHICOYNEAU, *Cancellarius & Judex, Regi à Secretioribus Conſiliis, Archiatrorum Comes.*

DISPUTATURI.

R. D. FRANCISCUS CHICOYNEAU, *Cancellarius & Judex Patris Coadjutor.*

R. D. Petrus Rideux, *Decanus.*

R. D. Antonius Magnol.

R. D. Henricus Haguenot.

R. D. Jacobus Lazermes.

R. D. Gerardus Fitzgerald.

R. D. Euſtachius Marcot, *Regis Medicus perpetuò Ordinarius.*

R. D. Franciſcus Sauvages de la Croix, *R. D. Marcot Coadjutor.*

DOCTORES ORDINARII.

D. Petrus Guiſard.
D. Guillelmus Peliſſier.
D. Claudius Chaptal.
D. Carolus Seranne.
D. Petrus Magnol.
D. Thomas Fitz-Maurice.
D. Antonius Lauſſel.
D. Jacobus Cros.
D. Franciſcus Canadell.
D. Petrus Tioch.
D. Honoratus Petiot.
D. Andræas Blanc.
D. Michaël Macnemara.
D. Petrus Calveirac.

TRACTATUS DE TUMORIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Tumoribus in genere.

I. QUOTIESCUMQUE partis cujuſpiam moles ultr[à] finitimarum ſuperficiem extat, Tumorem adeſſe dicunt[.] Unde vulgaris Tumorum diviſio in naturales, non natu[ra]rales, & præternaturales. Quam quidem diviſionem a[b] Auctoribus qui de Tumoribus ſcripſerunt, in Tractationi[s] limine ſollicitè nimis tradi ſolitam, enucleare exempli[s] illuſtrare, multò minùs circà eam diſputare ſupervacaneum cenſemus. No[s] in hoc Tractatu de vitioſis tumoribus acturos monemus.

II. Tumor in genere, Græcis *Ogkos*, ab Hippocrate *Oidema* vocari ſolet[.] Uſus tamen invaluit, ut Oedema tumorem ſpecialem, de quo in propri[o] Capite agetur dumtaxat ſignificet. Arabes tumorem quemvis *Apoſtema* dixer[e.] Verùm Apoſtema abſceſſum ſignificat; & ità accipitur à *Galeno* & *Celſ[o]* (a) Sunt tamen nonnulli, ut Paræus aliique, qui Apoſtematis nomen a[d] tumores humorales ſpeciatim deſignandos uſurpant.

III. Vitioſus tumor vulgò dictus præter naturam eſt *partis cujuſvis auct[a] Magnitudo, quâ hæc ultra limites à natura præſcriptos effertur, ac ſolitæ figuræ mutationem ut plurimùm patitur, ſic ut vel ob evectam magnitudinem vel præprimis ob Cauſas in molem ultrà modum evehentes in functionum exercitio impedimentum procreetur.* Et quidem ratione duplici ex tumoribu[s]

(a) *Vid.* Gorth. *Def. Med. in verbo* Apoſtema, *& in verbo* Phlegmone.

A

functiones lædi solent; nimirùm vel propter exsuperantem partis magnitudinem, quæ vicinis molestiam & impedimentum parit, ità ut indè præprimis vel comprimantur, vel obstipentur, vel aggraventur, vel distrahantur; aut propter causas magnitudinem nimiam partis excitantes, quæ ut plurimùm fluidorum transitum efficiunt difficilem, quæve interdum partes è situ dimovent.

IV. Causæ tumorum aut fluida sunt, aut partes solidæ, hinc prima tumorum divisio in *humorales* & *non humorales*. Tumores humorales à fluidis oriuntur quibuslibet, & quidem vel extravasatis & collectis, vel in vasis contentis nimiùmque cumulatis, vel partim extravasatis partim in vasis exuperantibus.

Exempla tumorum à fluidis tantùm extravasatis & collectis præbent Ascites, Hydrocephalus, Hydrocele, Abscessus quivis, spurium Anevrisma, contusiones quædam insignes; à fluidis in vasis magnis contentis Anevrisma legitimum, Varices, Hydatides; à fluidis in vasis minimis, tumores quàm plurimi inflammatorii, Skirrosi, Serosi, Oedematosi; postremò à fluidis extravasatis partim, partimque in vasculis cohibitis exempla quoquè desumemus è tumoribus jamjam nominatis.

Tumores non humorales, à solidis partibus loco dimotis procedunt, & quidem vel quatenùs eæ in alias cedentes ac propulsas decumbunt, ut in Herniis non humoralibus, membris luxatis, fracturis quibusdam videre est; vel quatenùs ipsæmet situm mutavere ac erumpunt tumidæ, ut ostendunt Staphilomata quædam, & nonnullæ ani, vaginæ, uteri Procidentiæ, casusque similes.

V. Tumores à fluidis frequentiùs suscitantur & quidem per vasa minima cohibitis. Hæc enim viribus vitæ trusilibus continuò suppeditata, cùm liberè alicubi non fluunt (quod in vasis minimis sæpiùs evenit) vascula partis magis & magis ità inflant, ut tandem pars ipsa in tumorem evecta conspiciatur. In id autem negotii breve tempus interdùm insumitur, interdùm, ut moles partis augescat in tumorem, tempus sat protrahitur. Cùm modo priori excitantur tumores, per *Fluxionem*, cùm posteriori, per *Congestionem* fieri à Chirurgis dici solent. Verùm si motus mechanicos, quibus tumores sive citò sive lentè procreantur, spectemus, *Fluxionis* & *Congestionis* nomina hæc, quibus tumorum productionis modi distinguntur, ex falsâ sanè Antiquorum Theoriâ profluxa, nec nisi errores eorum in explicandis tumorum generationibus his temporibus menti objicientia è sermonibus chirurgicis proscribemus. Causæ excitationis tumorum humoralium essentialiter binæ sunt, motus trusilis vitalis, hoc est motus cordis & vasorum fluida parti suppeditantium, ac impedimentum fluxui libero in vasis partis, quæ tumescit. Sive brevi sive lentè fiat tumor perinde est, hæ duæ causæ semper desiderantur; Quas verò ob causas tumores humorales interdùm citò, interdùm lentè progenerentur, in sequentibus ostendetur.

VI. Cùm igitur toties excitetur tumor, quoties adfluentes liquores per

vasa satis liberè non meant, in corpore autem viventi fluida assiduò trudar tur, respiciendum præprimis ad causas, quæ impedimentum illud procrean Eæ autem vel sunt ipsa fluidorum vitia, vel vasorum, vel sunt res eis ex ternæ. Vitia fluidorum, quibus tumorum excitationi locus præbetur, nimi sunt eorum quantitas aut rarescentia, quæ quidem vitia sub titulo *Plethor* veræ & falsæ comprehenduntur; sunt & ipsorum spissitudo nimia, viscosi tas, acrimonia, particularum prava mistura, adeò ut hìc fluidæ nimis crassæ hìc occurrant, quæ cuncta vitia ad *Cacochymiam* referuntur. Vasc rum vitia sunt inprimis nimia eorum laxitas, tensio, durities, crassities i parietibus. Res externæ ductibus, fluidorum transfluxum liberum in eis pro hibentes ea sunt quæ eos stimulant, quæ distrahunt, frequentiùs autem a præcipuè, quæ eos comprimunt, ut ossa loco dimota, ossium frusta, la pilli, tumorês priùs producti, ligaturæ, corpora varia in humanum corpu immissa, intrusa, ut globi plumbei, lapides, turundæ imperitè impactæ, a similia.

VII. Causæ tumorum remotiores sunt aër, cibus potúsque, motus & quies, somnus & vigilia, excreta & retenta, animique pathemata; qu causæ *Necessariæ* ac *sex res non naturales* dici consuevere. Sunt & aliæ caus fortuitæ, ut ictus inflicti, morsus animalium venenatorum, casus, & similes quarum quidem causarum universarum in excitandis tumoribus agendi modi e semper collimant, ut liberum per vasa liquorum fluxum, aut eos modis ja traditis vitiando, aut vasa labefactando, aut etiam illa comprimendo, præ pediant.

VIII. Tumorum humoralium differentiæ ex variis respectibus quamplur statuuntur, sic ratione fluidi ex quo suscitantur tumores, alii *Sanguinei* au diunt, quos inter frequentiores & insigniores *Inflammatorii*, alii nunc pantur *Lymphatici*, alii *Serosi*, alii *Adiposi*, alii *Flatulenti*, & sic porrò.

Cùm quatuor præcipuos Prisci admitterent humores, & ab eorum uno quoque tumorem specialem excitari posse assererent, quatuor & quoq statueb:nt tumores præcipuos, Phlegmonen, quam à sanguine, Erysipela quod à bile, Oedema, quod à pituitâ, & Skirrum, quem à melanchol oriri dixerunt. Verùm cùm Theoria hæc prorsùs falsa sit, ideò & hinc pr fluens tumorum divisio nullius habenda momenti. Illud tantùm animadve tendum insigniores præ cæteris existere quatuor nominatos tumores, & qu rum naturam quamplures alii sapiant; quippè quod *Phlegmone* ac *Ery pelas* tumores sint sanguinei & inflammatorii; *Oedema* autem & *Skirrus* i ter Lymphaticos præcipui.

Jam verò caliditatis & frigiditatis ratione, alii tumores *calidi* vocant alii *frigidi*; calidi fiunt à sanguine, suntque semper inflammatorii, frig ab humore lymphatico præprimis. Ratione extensionis alii dantur tumo *magni*, alii *mediocres*, qui cùm ratione molis valdè prominent *Phyma* vocantur ac *Tubercula*, alii exigui, qui *Exituræ* & *Exanthemata* antiqui nuncupati fuere. Ratione substantiæ alii sunt *Duri*, alii *Molles*; alii *Renit*

es. Ex colore, conspiciuntur *albi*, *rubri*, *nigri*, *lividi*, *flavescentes*, parti
oncolores. Ratione sensibilitatis, alii *dolentes*, alii *indolentes* existunt. Ra-
ione partium affectarum, alii *externi* sunt, alii *interni*, ut & alii *ossei*, alii
unt *partium mollium*. At tumores quatenùs morborum effectus sunt, alii
ominantur *Symptomatici* cùm ex eorum genesi morbus nihilòseciùs sævit aut
tiam exasperatur, *Critici* verò alii cùm ab eorum ortu symptomata morbi
rincipis sedantur. Et ità deinceps ex variis respectibus plures aliæ occurrent
umorum humoralium differentiæ, sed accidentales.

IX. Symptomata Tumorum quod spectat, ea pro naturâ eorum diver-
â multiplicia adeò ac varia sunt, ut nisi ex accuratâ singulorum Historiâ
disci haud possint. In genere tamen certum est dolorem, ruborem, &
alorem, Tumorum inflammatoriorum individuos esse comites, febrem au-
em sæpè iis adesse; Tumores autem simpliciter Lymphaticos doloris &
aloris insignis esse expertes, nec nisi cùm inflammatio accesserit eos inca-
escere ac dolere. Sed ut ex variâ Tumorum naturâ Symptomata enascun-
ur diversa, ità & partium affectarum ratione, ut ut ejusdem indolis tu-
mor illas occupet, Symptomata alia & alia oriuntur, quod sanè cognitis
artium affectarum structurâ usibusque diversis perspicuum fit, sic inflamma-
o faucium deglutitionem, pulmonum respirationem, renum & vesicæ mic-
um difficilem efficit. Postremò notandum symptomatis tumorem eundem
versis stipari, prout morbi quatuor percurruntur tempora, alia enim in
rincipio, alia in augmento, alia in statu, in declinatione alia manifestantur.

X. Diversimodè peragitur tumorum humoralium exitus, *Resolutione* ni-
irùm, aut *Suppuratione*, aut *Induratione*, aut *Mortificatione*. Per *Resolutio-
nem* sive *Dissipationem* terminatur tumor cùm moles ejus sensim discuti-
r, & ad limites naturales pars illibata reducitur; quod potissimùm fit,
ùm integra servantur vascula, eaque motum pristinum liquores autem
aturalem recuperant fluiditatem; Per *Suppurationem*, cùm ruptis nonnul-
s vasculis fluidisque partim in pus conversis tumor abit in abcessum;
er *Indurationem*, cùm humoribus in vasis cohibitis fluiditate exutis, pars
mens amisso ferè sensu indurescit. Per *Mortificationem* tandem termi-
atur tumor, quandò plurimùm fractis vasculorum viribus fluida
ngesta, vix aut nullatenus in parte moventur, alia autem continuò
vi sufficienti in eam propelluntur in fluxu deinceps per illam cohiben-
, adeò ut vires vitales hoc est vasculorum pulsio, fluidorumque progres-
in parte determinatâ opprimantur; quæ vires si penitus in eâ perierint,
sculisque disruptis fluida effusa confusim cum vasculorum frustulis com-
ixta fuerint, tunc *Necrôsis* seu mors absoluta partis adest, qui status
hacelus & *Syderatio* dicitur; at si oppressis dùmtaxàt his viribus vitæ re-
aneat scintilla, vasculis nimirùm adhùc manentibus integris & aliquan-
m motitatis, trusisque lentè per ea fluidis, vel saltem pluribus licèt rup-
, aliquibus saltem manentibus integris languidè motitatis, tunc *Gangræ-*
constituitur. Tumores tùm sanguinei, cùm lymphatici per resolutionem

Interdùm terminantur. Qui in ſuppuratos abeunt inflammatorii fuere ſemper. Lymphatici inflammatoriis ſæpius indurantur. Qui mortificatione terminantur, inflammatorii fuerunt ſæpiùs.

XI. Antequám ſigna diagnoſtica, prognoſtica, tum & curationem generalem tumorum afferamus, Lectorem monitum volumus, nos de tumoribus externis, quique in aperto ſunt ſcribere decreviſſe, ut hinc opus exurgat Medico-Chirurgicum. Quocircà nihil de tumoribus internis, niſi quantúm materiæ exiget affinitas, attingemus.

XII. Tumores tactu viſuque percipiuntur, eminent enim omnes partemque ultrà ſolitos naturæ limites ferunt, variè tamen ex eis functiones læduntur. Inflammatoriorum ſigna eſſentialia ſunt rubor, calor, tenſio & dolor, quorum ſæpiſſimè febris comes fit; lymphaticorum, color partis aut non mutatus aut albicans, doloris & caloris aucti abſentia, ſæpe frigiditas, interdúm mollities, interdùm durities. Cæterorum ſigna in propriis capitibus aſſignanda erunt. Quomodò autem dignoſcantur cauſæ tumorum, in ſpeciali eorum hiſtoriâ declarabitur.

XIII. Tumorum prognôſis varia ſtatuenda eſt pro eorum naturâ, extenſione, parte affectâ, causâ producente, terminationis modo. Ita 1°. Tumores inflammatorii ſæpè periculoſi ſunt & inter morbos acutos ut plurimùm recenſendi; tumores Lymphatici graves frequenter, curatu difficiles, ac morborum chronicorum indolem ſæpè ſapiunt. 2°. Prout tumor ut ut ejuſdem indolis magis aut minus erit extenſus, hoc eſt majorem aut minorem corporis portionem occupabit, graviorem aut minùs gravem morbum judicandum fore evidens eſt. 3°. Partium affectarum reſpectu, tumores pro variis earum uſibus magis aut minus periculoſi, moleſti, curatu difficiles, aut è contrà nullatenus periculoſi. nec moleſtiam procreantes, & faciles curatu. Tumores profundi in genere exterioribus moleſtiores, & curatu magis difficiles. 4°. Ratione cauſæ, cum vitium in fluidis, undè tumor ortum duxit, foveturque, facile emendatu, aut ex adverſo cùm à cauſa gravi aut lue aliquâ fluida vitiata ſunt, ut à cauſa Malignâ, Peſtilentiali, aut à viru quopiam, Venereo, Strumoſo, Scorbutico, prognôſim tum quoad periculum tum quoad curationis facilitatem, aut difficultatem variam inſtituendam fore perſpicuum fit. Similiter ſymptomaticus tumor critico periculoſior; prior enim vitium in fluidis ſemper ſubſiſtens & contumax, poſterior vitium in maſsâ univerſali aut imminutum, aut etiam deletum & in vaſis partis tumidæ reductum denotat, quare is tumor ſalutaris, ille periculo plenus quin & ſæpè lethalis judicandus. 5°. Ratione exitus tumoris, prognôſis & quoquè varia exurgit, ſic reſolutio optabilior erit, magiſque ſalutaris tumoris exitus (ſi quoſdam excipias tumorum criticorum caſus, in quibus materiæ morbificæ tumoris externi in maſſam fluidorum univerſalem metuenda remixtio) ægro enim non procreatur, cùm diſcutitur tumor, moleſtia, parſque ſanatur incolumis. Cùm autem ſuppuratur tumor, non deſunt moleſtiæ, quibus æger interdúm cruciatur, ac

velut in novum morbum incidit; deinceps pus confectum si retineatur fluidisque remisceatur, mala plurima excitare valet; postmodum pars aperienda sæpè & quidem ferro aut corrosivo medicamine, hinc ulcus curandum, sæpèque fœda, & fugienda, ut in oculis, facie, collo, succedit cicatrix; quas omnes ob causas plurima ex suppuratione ægro sæpè præsagienda mala; interdùm tamen, ut in criticis tumoribus, optanda suppuratio, quò materia tumoris extrà circulationis vias acta fluida vitalia ampliùs non inficiat, quamobrem ex suppuratione salus ægro nonnumquàm præsagitur. Cùm tumor induratur sanatio integra præsagienda difficilis, ægrè enim discutiuntur fluidorum particulæ, quæ concreverint; præstereà ex induratione in pravam indolem nimirùm cancrosam tumor nè abeat interdùm periculum est. Postremò pessimè ominandum de tumore, qui ad mortificationem tendit, nihil enim parti magis timendum quam vitæ privatio, quæ etiam corpus universum in ruinam trahere potest.

Sic autem præcognoscentur futuri tumorum exitus. 1°. Si remittentibus symptomatis febrique, si adfuerit, pruritus in parte excitetur, calor tendat ad naturalem, sensim pars detumescat, leviorque ægro videatur, tùm si topicis applicatis ut emplastris cataplasmatis velut mador insperfus consi- piciatur, resolutione tumorem fore discutiendum signum est. 2°. In suppuratum verti tumorem ostendunt tensionis doloris & caloris augmentum, pulsationis sensus, febris vigescens; peractum autem pus significant remissio symptomatum, molestiæ partis cessatio adeò ut gravamen, ut antea, in hâc non persentiatur, pars fiat mollis, tangentique appareat fluctuatio, tumor tunc in abscessum abiit, qui cùm sæpè mucrone fastigietur mollitiem adhuc majorem hîc exhibet. 3°. Indurationem imminere indicant imminutio tumoris, doloris si adfuerit remissio, renitentia interim major succedens, & præprimis cùm præcesserunt repellentium aut resolventium applicationes præpostetæ. 4°. Mortificationem portendunt caloris naturalis in parte imminutio summa, dejectio virium, anxietates universales subitò excitatæ, vigiliæ, paulò ante suscitati dolores vehementissimi, lancinantes, aut ustionis sensus, quibus mox succedit sensus partis obtusus, febris magna præcedens, quæ protinùs abit in pulsum debilem & inæqualem, color postremò tumoris vergens ad lividum, aut ad fœdè albicantem. Ex his ergo gangrænam prænuntiamus, quâ facta livescit pars, frigescit, sensu fermè destituta est, interdùm aliquantùm fœtet, tùm si sensus penitùs perierit ut & calor, parsque nigra fiat aut summè livida, quin & plurimùm fœteat, tùm in putrilaginem aut in *Escharam* duram vertatur, de vitâ partis tunc conclamatum est, adest enim *Sphacelus*.

XIV. Tumorum curatio variis sanè modis perficitur; alio enim curantur modo tumores non humorales, alio humorales & inter hos aliâ ratione inflammatorii, aliâ lymphatici frigidi. Similiter remedia diversimodè adhibebis prout tumor variam afficit corporis partem, pro indole causæ, unde producitur, variâ, ut & prout ad aliquam tendit è quatuor mutationibus

memoratis; postremò ad varios tumoris status, qui diversis morbi temporibus observantur, in curâ prospiciendum; diversimodè enim curandus tumor prout in principio fuerit, aut in augmento, aut in statu, aut in declinatione, remedia enim quæ certo tempore congrua extitere sæpè alio mutanda.

Tumores non humorales curantur, 1°. Restitutione partis in situm debitum, quæ operatio *Taxis* vocatur. 2°. Partem reductam in situ continendo, causasque dimoventes auferendo. 3°. Item per *Aphæresim.*

Tumores autem humorales universaliter curantur liberum per vasa fluidorum transitum procurando. Quod fiet fluidorum quantitatem, cum exuperans extiterit, imminuendo, pravas eorum qualitates emendando, causas removendo externas, à quibus vasa aut stimulantur, aut comprimuntur, aliove modo labefactantur, tùm & vasis tonum debitum restituendo. Quas ob causas congruens principiò præcipietur diæta, quæ varia sanè cùm variis in casibus requiratur, hic genericè determinari nequit. Sed & plura alia è Chirurgiâ Pharmaciâque desumpta afferentur auxilia. Ita si fluidorum copia imminuenda sit, illud missione sanguinis in tumoribus inflammatoriis præsertim protinùs præstabitur; at in lymphaticis ac serosis cathartica valida, diucretica calida, nec non sudorifica evacuationibus procuratis hanc indicationem adimplebunt. Insimul fluidorum vitia corrigentur primò catharticis aut vomitoriis, causam, quæ sæpenumerò morbum fovet, feliciter evacuantibus, fluidaque ad majorem mobilitatem incitantibus; tum deinceps medicamentis alterantibus pro re nata è variis classibus depromptis. Itaque cùm fluida crassa fuerint spissa, viscosa, aperientia præscribes, diuretica calida, diaphoretica, aliave attenuantia; quin etiam nonnulla specifica adhibenda erunt, ut mercurialia, antiscorbutica, si crassum in fluidis venereum extiterit aut scorbuticum. At cùm fluida seroso vehiculo defecerint, tunc diluentia, humectantia, eaque attenuantibus nonnumquàm intermixta proficua erunt. Cùm autem fluida acria nimiùm fuerint, mobilia, ad rarescentiam proclivia, tunc indicabuntur anodyna, edulcorantia, refrigerantia aquea, refrigerantia acida, oleosa dulcia ac similia pro variis circunstantiis variè seligenda. Emendando autem fluidorum tùm ratione quantitatis tùm ratione qualitatis vitia, vasorum tunicæ ad debitum tonum unà revocabuntur.

Nec tantùm medicaminibus internè sumptis tumoribus opitulamur; indigemus sæpissimè externis quæ applicata, loco vitiato imprimis congruas alterationes imprimant, undè *Topica* hoc est localia apud Medico-chirurgos audiunt. Interdùm ergò attenuantia applicanda erunt tumori cùm nimirùm crassities ac segnities fluidis, vasis autem inertia adfuerint; interdum relaxantia, emollientia similiave anodyna cùm fluida æstuant, vasa autem plurimùm tensa sunt, vibrant ultrà modum, partemque dolor occupat; quin & fluidorum motus in parte tumente refrigerantibus repercussivis interdùm frænandus erit; nonnunquàm fractum vasorum elater astringentibus topicis erit restituendum; tùm etiam interdùm irritis medicaminibus,

ſtringentibus faſciis aliâve deligatione vaſa ab impetu aut gravamine fluidorum erunt manienda.

Circà topicorum applicationem notabitur, formam eorum in variis circumſtantiis diverſimodè præcipiendam; eæ formæ potiores ſunt, emplaſtri, cataplaſmatis, linimenti, lotionis, pulveris. Notandum & quoquè cùm variè mutantur tumores, topicorum electione juſtâ iis eſſe opitulandum, hoc eſt juvandos eſſe Medici artificio fluidorum vaſorumque motus mechanicos cùm ad ſanitatem tendunt, corrigendos autem cùm in perniciem abeunt. Quare cùm ad reſolutionem optatam tendit tumor, ei applicanda erunt topica reſolventia & quidem varii gradûs, quibus interdùm emollientia levia ſocianda erunt. Cùm autem non optabitur reſolutio, ut in quibuſdam tumoribus criticis, tunc vehementia attenuantia, emplaſtica, imò & veſicantia, quæ fluidis & vaſculis agitationem magnam procurent, ingurgitationem adaugeant, & vaſa ad ruptionem proximam diſponant, erunt applicanda. Imò ſi periculum ſit in morâ, ad corroſiva erit confugiendum aut etiam ad ferrum ignemque, timetur ſi quidem in hujuſmodi caſibus fluidorum tumoris in vias circulationis tranſitus. Ad ſuppurationem vergente tumore, quæ *maturantia* & *ſuppurantia* vocantur protinùs erunt imponenda, facto hinc abceſſu, ſi non rumpatur ut par eſt, is erit lanceolâ aut ſcalpello aut corroſivo medicamine aperiendus, quantùm fieri poterit, in parte molliori, declivi, magis prominente, vaſa inſignia, nervos, tendines, ac ligamenta devitando; pure poſtmodum, ſi abſceſſus exiguus extiterit, unâ vice, aut pluribus, ſi magnus, evacuato, curatio reliqua ut ulcerum perficietur. At cùm induratur vitiosè & cum malis ægri rebus tumor, ſuccurretur protinùs emollientibus, quin & ſuppurantibus validis, meliùs enim ſæpè tumorem auferri per abceſſum quàm indurari nulla curationis facilis ſpe ſuperſtite. Verùm ad mortificationem vergenti tumori protinùs auxilium ferendum, topicis ſcilicet ſpirituoſis reſolventibus, ſalinis attenuantibus & ſtimulantibus, ac ſimilibus. His autem irritis cùm mortificatio ſucceſſerit, tunc gangrenæ aut ſphaceli, prout inferiùs docebitur, cura inſtituatur.

Sicut autem in applicatione topicorum tumorum mutationibus ſic & ipſorum temporibus attendendum. Quædam enim topica, quæ tempore opportuno ſaluti fuiſſent, alio pernicioſa ſunt; ita reppellentia tumoribus inflammatoriis initio ſæpè proficua, in augmento ac præprimis in ſtatu exitioſa ſunt. Reſolventia in augmento moleſta admodum, in ſtatu ac declinatione magis accommodata, ſuppurantia in ſtatu quam aliis temporibus feliciora.

Nec in medicaminum topicorum applicatione negligenda partium affectarum indoles, ſunt enim aliæ teneri textûs ac ſenſûs exquiſiti, aliæ verò denſi parùmque ſenſibiles, quâ quippè ratione topicum his parum efficax, illis validum erit, itâ ad oculos levia in topicorum claſſibus ſeliguntur. Præterea partes aliæ ſuccis alluuntur lentè progredientibus, aliæ vividiùs actis, quam ob cauſam topica & quoque eligenda erunt eis congrua. Et ſic porrò cæteris.

cæteris partium constitutionibus variis erit attendendum.

Cautiones universales circa topicorum delectum satis attulimus, at non minùs in medicaminum internorum præscriptione variis circumstantiis, ut artificiosè procedat tumorum curatio, erit advertendum. Verùm hæc omnia in speciali eorum historiâ manifestiora fient, circà tumorum universalia satis jam sermo productus est. Et sanè rationi ordinique doctrinæ consentaneum erit, si in tradendâ speciali eâ historiâ à tumoribus inflammatoriis ordiar, utpotè qui sanguinis circuitui directè adversantur, simulque frequentiores sunt ac sæpius funesti; statimque inflammationem ipsam, veluti genus quoddam tumores quosque inflammatorios ceu species suas complectens, pertractem.

CAPUT SECUNDUM

De Phlegmone genericè sumptâ, seu Inflammationis Historia.

XV. PHlegmone sic à sanguine fortè dicta, unde fit, qui quidem non modo *Aima*, sed etiam *Phlegmos* (*a*) à Græcis dicitur, vel potiùs à verbo Græco *Phlegmaino* (*b*) suam etymon ducens, sumitur genericè pro inflammatione quâvis, speciatim autem pro tumore inflammatorio, de quo posteà agemus.

XVI. Inflammatio in genere *Tumor est calidus, cum tensione, rubore ac dolore.* Tumorem hunc à sanguine produci ostendunt rubedo calorque intensior, partes enim tantùm à sanguine rubent, nec nisi ubi is præsens est sensibiliter calent. Quare causam ejus continentem agnoscimus sanguinem in parte quâcumque exuperanti copiâ præsentem, simulque in suis particulis vehementiùs commotum. Quæ causa suscitabitur quoties sanguis subitò per vasa minima difficilè fluet, vigebunt intereà ac intendentur motus cordis & arteriarum.

XVII. Quænam autem sunt vasa hæc minima quæ sanguis in partibus inflammatis difficilè permeat? Ea esse tantùm sanguifera plures credidere, quæ quidem sanguine quibusdam salibus hæterogeneis extricatis, & plurimùm inter se, ut inquiunt, *Colluctantibus* fæto inde effervescente turgida repræsentant.

Nos antequàm fluidorum vasorumque partem inflammatam constituentem statum determinemus, inflammationis naturam ab Auctoribus, qui de re,

(*a*) Vid. *Hesychius*, *Budæus*, *Tusanus*.
(*b*) Thema, *Phlego* (uro) *Schrevelius*.

chirurgicâ scripserunt parùm perspectam adeòque obscurè nimis expositam fuisse animadvertemus, quousquè nimirùm sanguinem rubrum in vasa lymphatica interdùm deviare compertum fuit, & ab illustrissimo Viro Domino *Helvetius* Reginæ Archiatro nitidiùs demonstratum. Cujus quidem inventi gloria licet ab eis, qui Auctorum opera parùm perlustrant, in Clarissimum *Boerhaave* referatur, eam tamen Doctori Monspeliensi Clarissimo Domino *Vieußens* æquiùs deberi ostendit Editio ejus *novi Systematis vasorum* Boerhaavii Operibus anterior, in quo quidem statum partis inflammatæ adamussim repræsentat Medicus ille Monspeliensis de rebus Anatomicis potissimùm bene meritus; quamobrem locum ex prælaudato Libro excerptum de inflammatione intestinorum deinceps transcribendum judicavi.

XVIII. Jam verò si vasa, in quibus sanguini per vitium progenitum immutato ad difficilè transeundum major propensio est, sedulò inquirantur, arteriolæ minimæ menti protinùs se offerunt; nullibi enim magis in viis sanguinis ad transitum fluidi difficilem conditiones ex parte vasorum ac in eis inveniuntur, ubi nimirùm in continuas venulas continuaque vasa lymphatica aliave secretoria desituræ sunt; ibi enim via sanguini summè stricta est, ibique coni arteriosi velut apex reperitur; idcircò molecula tantisper crassior suæque divisioni nimis resistens, quæ tamen hucusquè devoluta est (quod ipsius diameter arteriolæ tractûs, quem pertransiit, diametrum nondùm superaret) in arteriolæ extremo facilè hærebit, quod ejus diametrum tunc superet utpote accedentem ad minimam, eòque tenaciùs adigetur, quo ob figuram conicam vi sanguinis succedentis ad minorem semper diametrum protrudetur. Accedit, quod licet molecula crassior ac arteriæ minimæ diametrum non superans nulla devolvatur, si tamen casu moleculæ plures ad transeundum per strictam hanc viam simul sese obtulerint, arteriolæ minimæ diametrum simul sumptæ superabunt sæpiùs, quàm in antecedente tractu arterioso utpote patentiori, in quo proindè numerus major particularum simul se offerentium desideratur, quæ sors rarior est. Cùm itaque res ità continget, fluxui sibi mutuò obstabunt, ac fornicem velut interdùm compingent vi accedentis sanguinis difficilè destruendam, quod pars anterior strictior sit posteriore succedentis sanguinis ictibus expositâ.

XIX. Licet autem in venulis moleculæ sanguinis crassiores, si quæ superatis arteriolarum finibus productæ fuerint, obturaculorum vices absolutè agere queant, certum tamen est id infrequentiùs eventurum, quòd venulæ arteriolis, quibus continuæ sunt, patentiores sint, quodque in conum ad basim vergentem aut saltem in ramos cilindricos majoris & majoris diametri continuò abeant.

Etsi autem venulæ ab infarctu ex vitio fluidi arteriolis magis immunes existant, fatendum tamen, cùm fluidis benè se habentibus à compressione dumtaxat inflammationes producuntur, sanguinis cursum in exiguis venulis perindè ac in arteriolis sistendum fore, quod exigua quæque vascula vim comprimentem fermè æqualiter experiantur.

XX. Cùm igitur conditiones ad transitum difficilem ex vitio fluidi (ex vitiatis autem fluidis frequentiùs quàm ex aliis causis oriuntur inflammationes) nullibi magis quàm in arteriolis reperiamus, in eis potissimùm ac primariò inflammationis causam materialem residere inferemus. Nec tamen in eis solis causa hæc subsistit, sunt & alia vascula in quæ deinceps sanguis deviavit, & in quibus ægrè protruditur, cùm inflammatio absoluta est. Vascula hæc exigui sunt ductus lymphatici arteriolis minimis continui, qui *Arteriolarum lymphaticarum* nomine à Recentibus Anatomicis designari solent, ductus arteriolis sanguineis ubique comites, ductus è quorum texto alba partium substantia potissimùm conflatur. Sanguinem autem, cùm partes inflammationem absolutam patiuntur, in hæc abiisse evincitur, 1°. Quod in arteriola extremâ eum in fluxu suo cohibitum & à sanguine succedente compressum, simulque in suis minimis particulis succussiones summas patientem concipere non licet, quin simul ostiolorum lymphaticorum dilatationes insuetas, globulorum attritiones ac impulsiones validas, ex hisque causis globulorum rubrorum in arterias lymphaticas ingressum admittamus. 2°. Quod partis inflammatæ, quæ priùs albicabat, rubor intensus, ubiquè diffusus ac permanens sanguinis præsentiam in lymphaticis apertè demonstret, dilatatio enim sanguinis ductuum paucorum ità diffundi non potest, ut partis albicantis superficies in rubram ubiquè mutetur. Cujus quidem casûs exemplum elegans sanè præbet Ophtalmia, in quâ quidem Adnata adeò interdùm rubore perfusa est, ut impossibile sit absquè globulorum rubrorum in vasa ejus alba ingressu concipere, quî anterior oculi superficies ex candicante in rubram penitùs abierit, imprimis si attendamus in eâ parte vix adesse vasa sanguinea, eam autem vasis albis lymphaticis quasi totam textam esse. 3°. Quòd partium inflammatarum etiam post obitum inspectio illud perspicuè nos doceat. Quâ de causâ Clarissimum audiamus Anatomicum hujusque Universitatis Doctorem, *D. Vieussens in novo vasorum Systemate p.* 109. ità loquentem. *Æger nuperrimè Monspeliense ingressus est Nosocomium, quem intestinorum inflammatio paucos intrà dies sustulit. Aperto postridiè obitûs illius cadavere, intestina, ac præsertim ileum & colon, magnâ inflammatione, quam præternaturalis illorum tumor & rubor indicabant, affici comperi. Quò efficientem, ut & formalem hujusce inflammationis, atque adeò cujusvis alius, causam dignoscerem, si fieri posset, partem coli duodecim circiter transversorum digitorum longam quam major occupabat inflammatio, à reliquis intestinis separavi; eas quas continebat, graveolentes fœces vacuavi, frigidâ cavitatem illius ablui; & unâ extremitate filo arctissimè ligatâ tubulum alteri applicui, quo intermedio hocce intestinum flatu, quantùm potui, distendi & postmodùm in aëre suspendi. Uno aut altero elapso die id ipsum intestinum sic paratum, & nequaquàm adhùc corruptum in loco cui sol multùm collucebat diligentissimè examinavi. Cùm primùm illud perspicere cæpi; Textura ejus maximâ mihi admiratione digna visa fuit. Arteriæ ve-*

neque illius unà cum omnibus propaginibus suis nimiâ; quam admiserant, copiâ rubri liquoris vivifici, cui vehendo dicatæ sunt, supra modum turgebant; propterea que ductuum lymphaticorum inhiantium cavitatibus ostiola ita dilatata fuerant, ut non solùm lymphatico succo, qui continuò è massa sanguinea secernitur, sed & ipsi sanguini aditum præbuerint, qui, cùm suam ob crassitiem in venas facilè refundi nequiret in hisce vasis sistebatur. Hinc factum ut è parietibus jamjàm memoratorum vasorum indefinitos ductus rubros, veluti sanguiferos totidem rivulos flexuosos, proficisci dixisses, qui mirum in modum simul impliciti, innumeris in locis coeuntes, & in venas confluentes unà cum vitalibus viis unum quid visu jucundissimum, maximéque mirandum constituebant. Ex hâc observatione sequitur evidentissimè sanguinem, dum eo, utpote nimis copioso aut nimis rarefacto, redundant arteriæ, nonnumquam in cavitates ductuum lymphaticorum novissimè detectorum, plus nimio dilatatis ipsorum ostiolis, effundi, inibi sisti, adeò inflammationis speciem producere, cujus nitidam ideam ab eo solummodò tempore habere cæpi, quo secretoriorum humani corporis vasorum originem distributionem & insertionem detexi.

XXI. Quamquàm allatæ rationes sanguinis globulorum in lymphaticos partium inflammatarum ductus ingressum non modò evincant, quin imò demonstrent; similem globulorum deviationem sequentibus exemplis confirmare juvat. Sic in menstruo fluxu muliebri globuli sanguinis rubri ab extremis arteriolis per dies aliquot in uteri, aut etiam quoque in vaginæ ductus, qui per reliquum mensem lymphatico-serosum liquorem tantummodò transvehunt, derivantur; prout in Dissertatione *de Generatione, & Conspectu partium corporis humani solidarum*, edoctum fuit; ab eisque nullo soluto continuo unà cum sero sanguineo commixti in uteri & vaginæ cavum cruoris specie eructantur, quandiù nimirùm urget plethora, subsistitque vasorum uteri ac vaginæ dilatatio. Sic menstruatim sanguinem per mammarum papillas ab ostiolis extillasse, hoc est per ductus mammarum lymphatico-lacteos globulos rubros cum sero, illæsâ mammæ substantiâ, transmeasse, haud semel observatum. Sic in fluxu hepatico globuli rubri sero diluti per intestinales ductus excretorios relaxatione nimiùm apertos in cavum intestinorum depluunt. Sic sanè tinguntur sæpè sputa cruore, cujus globuli per ductus humoris bronchialis in Peripneumoniâ dilatatos, irrepserunt. Sic nonnulli sudore sanguineo maduere, globuli nimirùm rubri per dilatatos perspirationis ductus unà cum sero eruperunt. Sic in variolis, qui lethalis contingit interdùm mictus cruentus, globulos sanguinis rubros nimiùm divisos pulsosque per vasa renum urinosa transmeasse, sanè significat. Sic tandem maculis rubris cutem dehonestatam interdùm conspicimus, quatenùs globuli sanguinis in quævis cutis vascula extramodùm dilapsi ruborem particulæ cutis puncto cuivis visibili impertiunt.

XXII. His circà inflammatæ partis constitutionem in universum pate-

factis; ſi quâvis de cauſa ſanguinem per arterias extremas ægrè progredi ſubitò contigerit, vigeant interim vires cordis & arteriarum truſivæ; ſanguis cùm aſſiduò ad vaſa minima feratur, nec eâdem tunc, quâ appellit copiâ in continuas abeat venulas, eum in arteriolis extremis cumulandum fore conſequitur. Quamobrem eæ ſolito magis tendentur, undè vibrabuntur in ſanguinem contentum citiùs vehementiùſque; ſanguinis ergò meleculæ ultrà modum ſuccutientur, quæ quidem ſecundûm axim ductûs facilè non fluentes validiùs ſolito in arteriæ parietes ab eo dimovebuntur ac reagent: quare ex his attritus ingens inter vaſculorum parietes contentique ſanguinis particulas, adeòque cauſa ignis & caloris intenſior, hinc ſuccuſſio vehementior ſolito in minimis arteriolarum fibrillis, vicinis partibus membraneo-nerveis etiam communicata, undè adaucti in parte caloris ſenſus.

Sed & continò magis ac magis congeſtus in arteriolis ſanguis parietes earum magis & magis ab axe ductûs removebit, tantò magis quò ab impetentibus ſolito vehementiùs, ut dictum eſt, in earum latera ſanguinis particulis, dimotio talis adhucdùm augeatur; dilatabuntur ergò plurimùm arteriolæ; viribus eiſdem lymphaticarum arteriolarum oſtiola nimis aperientur, tenſaque ſervabuntur apertaque, & in ea irruent magis divulſæ & ab axe ductûs potentiùs dimotæ globuloſæ partes rubræ ac fib oſæ nonnullæ, quæ priùs in ſanitatis ſtatu, ob oſtiolorum lymphaticorum anguſtiam arteriolas lymphaticas non ſubibant, nec niſi per ductus ſanguineos utpotè patentiores devolvebantur. Hæ autem partes jam deviæ per arterias lymphaticas ob earum anguſtiam vimque minorem truſilem ægrè meabunt, hinc & harumce ingurgitatio ac dilatatio nimia. Dilatatis ità prætermodùm & obſtipatis arteriolis & ſanguineis & lymphaticis moles partis augeſcet ac tenſio, fiet tumor tenſus, & quidem ruber, quod dilatatæ plurimùm & quidem agitato ac rutilante ſanguine arteriæ ruborem intenſiorem in parte diffundant, tùm & quòd in lymphaticis præſens inſolitò ſanguis colorem rutilum albicantibus anteà partis affectæ punctis impertiat.

At partis tumentis dolor à mole congeſti pulſique in memoratis ductibus ſanguinis, tunicas eorum ultrà modum tendentis ac impellentis, fibraſque nerveas partis texti vehementer proindè divellentis oritur.

XXIII. Dùm ſanguis in inflammatâ parte per arteriolas extremas difficilè fluit, non exiſtimandum peræquè cunctas eo infarctas eſſe. Aliæ ſiquidem vel quòd arctiores, vel quòd minùs robuſtæ, vel quòd magis compreſſæ, vel quòd ſorte particulas ſanguinis craſſiores ſuſceperint, plurimùm infarctæ ſunt, indicium eſt tumor partis, tum & ſangui-ductuum nonnullorum ſuccedens interdùm crepatura, quæ ex hemorragiâ aut etiam ſuppuratione nonnumquàm ſuccedentibus evincitur; Arteriolæ verò aliæ minùs plenæ ſunt, indicium eſt vita partis. Ex arteriolis pariter lymphaticis aliæ magis minùs aliæ obſtipatæ ſunt, prout ſanguinis globulos parteſque fibroſas diverſimodè admiſerunt, univerſim tamen arteriolis ſan-

guineis utpote arctiores minùsque robustæ obstructionem magis tenacem experiuntur. Sanguis ergò, qui per sanitatem sub forma duplici rubri nimirùm & serosi fluidi, ab arteriolis sanguineis in venas confluit, partim nimirùm per continuos sanguiductus partim per protractas ab arteriolis, ad venulas ductus lymphaticos, jam in inflammatæ partis statu per certum arteriolarum sanguinearum majoremque adhuc lymphaticarum numerum à transitu libero arcetur. Cùm interim cordis arteriarumque vires trusiles vigeant, quin etiam ex resistentiâ in memoratis arteriolis sanguineis ac lymphaticis obstructis plurimùmque tensis subortâ intendantur, sanguinem ad venas sanguineas per pauciores ac anteâ ductus exiguos protrudendum fore consequens est, protruditur autem, ut ostendit vita partis & tumor ampliùs non augescens in statu; quare fluenti celeritate commeatûs momentum compensari dumtaxat potest; crescit ergò celeritas transitûs sanguinis ad venas in parte inflammatâ, & quidem crescit in ea ratione, quâ crescit ratio amplitudinis totalis arteriarum inflammatæ parti liberè suppeditantium ad amplitudinem totalem ductuum minimorum in venas transvehentium, per decrementum nimirùm quod ejus fit amplitudinis in parte inflammatâ. Verùm ex illâ celeritate adauctâ in transitu per vasa minima crescit attritus & agitatio minimarum sanguinis particularum.

Crescit & aliam ob causam emissionis sanguinis celeritas è parte inflammatâ, quod nimirùm tunc fermé totus sub fluidi rubri forma in venas transmittatur, vix autem sub forma lymphæ, ob obstructas globulis rubris aut partibus fibrosis spissioribus fermè cunctas arteriolas lymphaticas; eâ igitur de causa sanguinis arteriosi per partem inflammatam trajecti & in venas immissi portionis celeritas in eâ ratione crescet, quâ sanguinis per vasa minima sanguinea projecti celeritas lymphæ per ductus exiguos fluentis celeritatem superat.

Jam verò ex adauctâ hoc duplici pacto sanguinis arteriosi in venas sanguineas immissionis celeritate febris excitatur. Eadem enim moles sanguinis per arterias liberas ad partem inflammatam appellit ac priùs dum sana erat ob remanentem intactam earum amplitudinem vigentesque ex hypothesi cordis & arteriarum vires, eadem autem reducitur moles, cùm pars vitâ vivat, nec ampliùs factâ inflammatione intumescat; at celeriùs reducitur in venas, majorque simul moles fluidi transmeat, quod sedulò animadvertendum (ut jamjam probatum fuit) hinc celerior sanguinis cursus per venas magnas, frequentioresque proindè ad cor sanguinis sufficientis appulsus, cor ergò in dato tempore dilatatur pluries, ac pluries ad systolem stimulatur, contrahiturque, hinc pulsûs frequentia.

Crescit intereà in arteriis, venis, & corde sanguinis copia & moles, & eâ quidem quantitate quâ sanguinis arteriosi portio lymphatica à fluxu per arterias lymphaticas obstructas libero arcetur, hinc cor & arteriæ sanguine magis turgent, undè pulsus solito amplior.

Sed ex dilatatione hâc ulteriori tenduntur magis cor & arteriæ, ad con-

tractionem magis proritantur, hinc cordis arteriarumque vires trusivæ vehementiores, quibus quidem plurimùm adaugetur motûs progressivi ac intestini sanguinis momentum, undè pulsus frequentior adhuc, validior, magis plenus, hinc febris intenditur.

His etiam accedit ob inflammatæ partis dolorem tensionem quamdam fibrillarum nervearum insolitam per universum corpus succedere, hinc mechanici cordis arteriarumque motus & ratione celeritatis & ratione vehementiæ intensiores, hinc febris causa ulterior ac augmentum.

XXIV. Cur verò sanguis in inflammationibus plerùmque viscosus adeò ac tenax, ut in scutellis effusus factoque thrombo flavescente gelatinâ coopertus plerumquè conspiciatur? Illud ab eo in arteriolis ingurgitatis validè pulsantibus compacto cum nonnullis haud repetas, pulsus enim is arteriolarum ut quivis alius ad fluidi molecularum divisionem tendit. Sique sangui arteriolarum obstructarum viribus compactus in venas migraret, talemque gelatinam sanguini venoso conciliaret, ductus hi arteriosi liberi prorsùs fierent, solutaque foret inflammatio; cur enim succedens sanguis fluxilior, adhuc non compactus, non transiret, cùm compactus & spissior transiisset ex hypothesi? Nec etiam calorem in parte inflammata reliquoque corpore accensum, utpote à quo absumatur serum aquosum relictâ fluidorum gelatina spissiori, ut causam hujusce viscositatis sanguinis adæquatam haud habeas, eam enim, licet aliquid conferre queat, minimè tamen constitutionis hujus sanguinis inflammatorii, quæ in scutellis chirurgicis observatur, causam genuinam esse ostendunt plurimæ febres ardentes, in quibus æstus intensior est, nec tamen sanguis pellicula gelatinosâ in scutellis opertus conspicitur. Sed spissitudo sanguinis hæc in inflammationibus producta fuit. 1°. A causa morbi, quæ sanguinem in principio ad inflammationem excitandam ut plurimùm notabiliter inspissavit. 2°. Ex eo quod sanguinis arteriosi parti inflammatæ appellentis moles per arterias sanguineas ad venas ferè universa traducitur, vix autem sub forma lymphæ per lymphaticas, in quibus mucilago ejus præprimis attenuari consuevit. Quamobrem sanguis è parte inflammatâ in venas redux pluribus partibus mucilaginosis ac fibrosis crassioribus fœtus erit, quibus sanguinis moles viscosior crassiorque fiet, quibusque gelatina deinceps in coaguli superficie post sanguinis missionem in scutellis firma conficietur, globulis rubris ob levitatem supernatans.

XXV. Sed ut in inflammatis partibus obstruuntur arteriæ lymphaticæ, ità & in partibus *Secretionibus*, ut vulgò dicunt, dicatis, cùm inflammatio eas invaserit, ductus secretorii obstipantur, susceptis nimirùm in cavitatem particulis seri gelatinosi sanguinei crassioribus & forsan interdùm globulis aliquibus rubris, hisce vasculis exoticis, vi sanguinis in arteriolis obstructis vehementer ad latera pulsi adactis; qui casus in Peripneumoniâ frequentior ac vulgò credunt, cùm nimirùm sputa spissa cruore flavescente aut rubro diluto tincta sunt; namque tunc globuli sanguinis nonnulli lym-

pha bronchiali diluti ductus bronchiales secretorios sané subiere. Succedunt autem ex obstructis ità subitò ductibus secretoriis & sané easdem ob rationes mechanicas, quæ in circuitu sanguinis ex obstructis subitò arteriolis lymphaticis supervenire ostendimus, sanguinis celerior in venas transitus, moles ejus adaucta in sanguiferis, reditus ad cor frequentior, plenitudo major vasorum sanguineorum, febris.

XXVI. Prout sanguinis per vasa minima ad transitum difficultas varia existit, triplex exurgit inflammationis gradus. Primus *Phlogôsim* exhibet, secundus *Inflammationem propriè dictam*, tertius *Inflammationem gangrænôdem* constituit. In Phlogôsi quam Avicenna *Exarsionem* (a) nuncupat, paucæ arteriolæ sanguineæ & leviter infarctæ sunt, nullæ lymphaticæ aut saltem pauciores, nullaque vasa secretoria aut duntaxat paucissima infarctum & quidem levem patiuntur; sanguinisque ad venas commeatus fermé per cuncta vascula fit, cum aliqua tamen molestiâ ob adauctum motum intestinum, adauctamque in vasis nonnullis ejus celeritatem; hinc pars rubea fit, calidior, dolens, in tumorem sensibilem vix aut parùm elata, febrisque interdùm adest, interdùm abest.

In inflammatione proprié dictâ & absolutâ infarctus magnus est, & in sanguineis & in lymphaticis arteriolis, cæterisve interdùm ductibus exiguis. Vascula hæc minima plurimùm tensa sunt, ad crepaturam proximé magnâ parte perducta, quin & interdùm nonnulla crepuere; cæterùm sanguis utut admodum molesté & per pauca vascula, transit tamen ad venas & cum celeritate insigni. Ex quibus in tali inflammationis gradu pars plurimùm tumet ac tensa est, rubescit impensé ac dolet, ardere videtur, cruorem interdùm eructat, febris ut plurimùm excandescit.

Ex jam dictis consequitur inflammationis perfectæ duplicem dari speciem; prior ea est in quâ vasa cuncta integritatem servarunt utut infarcta quamplurimùm ac tensa, eaque species peculiare nomen non obtinuit; posterior species ea est, in qua vasa nonnulla rupta sunt, sive à fluido nimiùm distendente crepuerint, sive à quacumque causa externa disrupta fuerint, eaque species *Inflammatio systrophica* ab Antiquis dicta est, in qua igitur tumoris moles partim fluidis in vasis coercitis, partim fluidis extra vasa in substantiam partis dilapsis debetur.

In inflammatione gangrænode, vascula maximâ parte ad crepaturam infarctu adducta sunt, & inertia velut facta, interdùm lacerata copiâ notabili existunt, vixque per vascula nonnulla sanguis ad venas meat, undè tumor partis sæpe insignis, color ejus atro-rubeus, calor interdum acer interdùm valdé imminutus, dolor similiter interdùm quasi urens interdùm vix ullus, pulsus parvus, inæqualis, debilis, tremulus, anxietates cum debilitate virium. At hæc fusiùs deinde pertractabuntur.

XXVII. Licet febrem inflammatio sæpe comitem habeat eâ tamen sem-

(a) *Vid.* Vesalius, *Tr. de Tumoribus*, *Cap.* 8. *p.* 1074.

per stipata non est ; potissimùm cùm subsistit in primo gradu ac simplex phlogôsis est , cùm exiguam afficit partem parumque diffusa est , cùm partem occupat sensu obtusiori præditam , aut remotiorem à corde , cùm patiens temperamento acri præditus non est , fibrasque universas cordis nempe & arteriarum cæterasque corporis quamcumque ob causam parum tensas quin potiùs relaxatas habet , cùm inflammatio gangrænosa facta est , cùm ægri vires dejectæ sunt ; hæc enim similiaque causæ sunt , cur sanguis celeriter ad cor non redeat , cur cor vividè non stimuletur , cur cor ac arteriæ celeriter & intensè non contrahantur , cur febris causæ absint.

Cùm è contrà inflammatio magnam corporis portionem occupat , cùm in secundo gradu existit , cùm partes afficit cordi viciniores , ut viscera ac præprimis pulmones , cùm partes exquisito sensu præditas , ut articulos , plevram , periostea , oculum , aurem , cæterasque similes , cùm æger naturâ impatiens acrive temperamento præditus est , aut quâlibet ex causâ fibras corporis valdè tensas habet , hæc omnia causæ sunt cur sanguis celeriùs ad cor redeat , corque & arteriæ celeriùs intentiùsque vibrentur , cur febris excandescat.

Non inficiandum tamen cum Phlogosibus quin etiam parùm extensis , aliisve inflammationibus corporis partes exiguas aut parum exquisiti sensûs aut etiam remotas à corde occupantibus , quæve in corporibus humidis ac relaxatis excitantur , febrem interdùm reperiri. At in his universis casibus dispositio tunc adest inflammatoria universalis , quam in vasis minimis excitavit aliqua causa generalis , nulla enim febris absque statu vasorum minimorum inflammatorio lentis febribus nequidem exceptis , quod sanè assertum circa febres probaremus , & quomodo in quibusvis febribus ita se res habeat & quibuscum varietatibus , nî digressio prolixior sermonis filum rumperet ostenderemus.

Quæ de inflammatione hucusque attulimus non tantùm de partibus mollibus intelligenda sunt , verùm etiam de osseis , in quibus nimirum apparatus sanguiductuum minimorum vasculorumque ex arteriolis pronatorum perinde ac in partibus mollibus reperiri accurata docet Anatome ; sic in periostæo interno cellulas ossium vestiente , sic in textu membraneo medullarem molem conficiente apparatus qui occurrit tùm sanguineorum , tùm secretoriorum vasculorum inflammationis ossa esse quandoque subjectum apertè edocet , observatio autem demonstrat. (*a*)

XXVIII. Causæ inflammationum remotæ eæ omnes sunt , quæ sanguinis transitum liberum è vasis minimis in venas protinùs præpediunt , non enervatis tamen at vigentibus cordis & arteriarum viribus ; binæ siquidem hæ conditiones desiderantur , quò suscitetur inflammatio , repentina nimirùm difficultas ad transitum , nec non cordis arteriarumque vigor ; secùs si ni-

(*a*) Vid. *Heine* , *de inflammatione ossium.*

mirùm sanguis paulatim lentescat, sensim cedunt arteriolæ, sanguis lentè per eas relaxatas transmittitur cum statu partis inflammationi opposito, si etiam cordis arteriarumque deficiant vires sanguis lentè in vasa minima obstructa pellitur, ac vividè per libera, uti fit in partibus inflammatis, non truditur, unde nulla causa in vasis minimis augmenti motûs intestini ac progressivi sanguinis, quod tamen inflammationis essentiam constituit.

Causæ hæ remotæ sunt inprimis, quæ subitò aut inspissant sanguinem, aut in rarefactionem concitant, aut abundantiorem efficiunt, quæve fibrillas nimis stimulant, aut vasa sanguifera proritant, lacerant aut comprimunt. Eæ enim omnes causæ libero sanguinis per vasa minima transitui adversæ sunt, simulque cum sufficienti cordis & arteriarum vigore sæpe reperiuntur; quæ omnia ex speciali harumce inflammationis causarum agendi modo clariùs elucescent.

XXIX. Causæ inflammationum remotæ vel sunt res corpori nostro *Necessariæ*, quæ *sex rerum non naturalium* nomine designari solent, vel sunt *fortuitæ* seu *non necessariæ*.

Et quidem sex res non naturales quod spectat, Aër caliditatis aut frigiditatis impensioris præprimis ratione inflammationibus locum præbere consuevit. Cùm is est calidior, partibus solidis habitudinis corporis, quas tangit, motum nimium communicat, easque in fluida contenta vibratiles nimis efficit, quibus quidem succussionibus nimiis hæc motum vehementiorem suscipiunt intestinum, & ad rarescentiam concitantur; pari modo afficiuntur aëre calido os, fauces, pulmones, sanguinisque rarescentia in pulmonibus potissimùm impensè augetur. Sanguis in cute ac pulmonibus ita rarefactus non modo vascula cutis pulmonumque nimis inflat, sed & cum in reliquum corpus distribuitur, vascula minima ubique nimis distendit, unde difficultas ad transitum præcipuè in debilioribus, seu inflammationis status proximus. Sed & ab aëre calido agitatis corporis habitûs fluidis, apertisque ultrà modum poris ac hiatibus excretoriis serum tenue affatim difflatur, unde moleculæ in sanguine minùs dilutæ, crassiores, & in vasis minimis facilè hærentes, quæ liberum sanguinis transitum præpediendo inflammationes procreant.

Aër autem frigidus motum in se suscipit partium minimarum cutis ac substantiæ pulmonum, imminuitur ergo in his motus fluidorum intestinus, hæc proinde non adeò rarescunt nec in vasorum parietes adeò agunt, quare nec satis mota nec satis fluxilia in vasis minimis manent, sanguinique vividè deinceps appellenti quasi obices sunt, ac in eo casu inflammationi in parte ipsamet ab aëre frigido affectâ locus præbetur; vel si inspissata adeò haud fuerint fluida, robustaque sint de cætero vascula ac fibræ, tunc hæc vi magnâ in contenta fluida utpote minore vi expansivâ donata resiliunt, stringuntur, citòque ea exprimunt, quare tunc fluidorum in reliquo corpore subitò crescit moles, ac vasa reliqua & quidem fluidis inspissatis ad

meandum parùm habilibus subitò nimis dilatantur; sique in vasis aliquibus minimis sanguinis ad transitum difficultas notabilis exurgat, inflammationi, at in eo casu in partibus aëre frigido non affectis, locus dabitur. Porrò frigidi aëris in excitandis inflammationibus impressio tantò notabilior existit, quò corpus magis calet, tunc enim sanguis in cutis pulmonumque vasculis calore valdè dilatatis majore copiâ solito præsens est, unde major ejus moles inspissationi subitæ obnoxia. Eam ob causam corpora, quæ æstuant, aëri frigido subitò exposita ad inflammationes proclivia.

XXX. Alimenta verò inflammationum causæ sunt frequentissimæ quatenùs aut qualitatibus aut quantitate nimiâ peccant. Et quidem cùm qualitatibus vitiosa sunt, fluida ex eis sanguini suppeditata aut rarefactionem nimiam aut crassitiem sæpenumerò derepentè in eo excitant. Modo priori agunt cibi saliti, aromatici, acres, potulenta spirituosa, ardentia; ex quibus omnibus particulæ suppeditantur abundanter sanguini duræ, tenues, ab aliis sejunctæ, mobiles, vasa stimulantes, quæ à vasorum fibrarumque pulsionibus fluidorumque agitatione motûs plurimùm suscipiunt diuque servant cum determinationibus variis, unde sanguinis rarefactio, sive motus intestinus adauctus, in latera vasorum vehementiùs agens, vasa minima nimiùm dilatans, nonnullorumque vires enervans, libero sanguinis progressui sanè adversus, hinc ingurgitationes inflammatoriæ. At sanguinem crassiorem & ad fluendum minùs habilem efficiunt, quæ ipsum coagulant, ut sunt cibi potusque acidi, quæve crassiores viscosas nimiùmque compactas ei suppeditant moleculas, ut sunt substantiæ tenacioris cibi ac crassioris, ut sunt potulenta quædam viscosa aut fermentatione præviâ satis non subacta. In his enim casibus sive per coagulationem particulæ crassiores in sanguine progenerantur, sive ex alimentorum natura tales ei suppeditantur, aut etiam per inviscationis modum multiplicantur, in his, inquam, casibus moleculæ nonnullæ per vasa minima ægrè meant, obstructionesque excitant interdùm inflammatorias.

Modis jam traditis inflammationes sæpè procreant, ac fovent cruditates primarum viarum. Hæ enim sive ex alimentorum vitiis sive aliunde ortum duxerint fluida constituunt aut acescentia, aut spissa & viscosa aut bilescentia, aut valdè acria. Quæ acescunt per modum coaguli, quæ spissa sunt aut partes crassas suppeditando, aut alias de novo per modum inviscationis in sanguine producendo obstructionibus inflammatoriis occasionem præbent. Bilescentia partes nimiùm mobiles sanguini tribuendo rarefactiones phlogisticas suscitant, sed & cruditates, quæ bilescunt, viscosam naturam sæpe sapiunt, indeque sanguini moleculæ accedunt & crassiores & tenues aliæ valdeque mobiles, fitque tunc rarefactio in viscoso ductus exiguos obstruente; quod quidem in praxi circa inflammationes frequentissimum est. Postremò cruditates acrimoniâ summâ præditæ & corrosivæ indolis particulas sanguini tribuunt valdè duras magnâ mole præditas, quæ

sanguinis viscosas discerpunt, vascula stimulant & in spasmum interdum concitant; unde motiones summæ in fluidis libero transitui per vasa minima adversæ, tum & nonnumquam ex fibrillarum spasmo angustiæ succedunt in vasculis fluidorum plurimùm aliunde agitatorum cursum inhibentes, in quibus sane casibus inflammationes excitantur. Insuper à cruditatibus corrosivis stimulantur adeò ventriculi ac intestinorum fibrillæ, ut ab eis nimis vibrantibus rarefactiones sanguinis in eorum tunicis phlogisticæ subsequantur, ut etiam in spasmum fibrillæ interdum concitentur, vascula constringantur, fluidorumque agitatorum cursus in pluribus cohibeatur, unde inflammatio, quæ etiam ex laniena vasculorum vi summâ corrosivâ disruptorum oriri potest. At ex his postremis agendi modis inflammationes in primis viis dumtaxat excitantur quibus scilicet immediatè applicantur cruditates corrosivæ.

Sed alimenta, quamvis euchyma, cum quantitate nimiâ sumuntur, inflammationum causæ remotæ fiunt, quatenus aut pravè digeruntur, & cruditatum indolis alicujus jam notatæ generationi ansam præbent; vel eò quòd licet probè digesta, nimia ex his succi chylosi copia sanguini affunditur, unde plenitudo nimia vasorum, & sæpe cum excitatâ exin magnâ tensione ac vibratilitate, resistentia interim ex parte abundantium fluidorum præsertim in vasis minimis adauctâ, hinc tandem nonnullorum ex his infarctus, sique vigeant vires cordis & arteriarum partis inflammatio.

XXXI. Motu corporis nimio contrahuntur ultra modum musculi, sanguis concitatiùs è vasis minimis in magnas venas exprimitur, cordi velociùs offertur, hinc concitatior ejus per vasa universa projectio, concitatior sanguiferorum motus, agitatio intestina sanguinis nimia, rarefactio vehementior, ex quibus difficilis ipsius per vasa minima transitus unà cum cordis arteriarumque viribus vigentibus, adeòque inflammatio.

Corpus autem cum nimis quiescit, feriatur causa projectilem sanguinis motum plurimùm juvans musculorum nempe contractio; sanguis igitur cordis vasorumque actioni tantummodò expositus satis intensè haud propellitur, non discerpuntur satis ejus moleculæ crassiores fiunt ductibusque minimis obstruendis habiles; tum verò si causa accesserit cordis & arteriarum motum concitans, conditiones ad inflammationem procreandam jam præsentes erunt. Ubi notandum à quiete seu torpore corporis inflammationes non tantum excitari, quàm disponi corpus, ut, si subitò accesserint incitantes sanguinis periodum causæ, hæ & quidem graves ob fluidorum crassitiem excitentur.

XXXII. Vigiliæ cùm diutiùs protrahuntur, diutiùs & remanent tensæ universæ fibræ, unde & vibratilitas intensior cordis & arteriarum in fluida nimis protracta, nec ut decet per somnum, quò fluida pacata fiant, satis mitigata, hinc agitatio tandem vehemens in particulis sanguinis, viscosarum discerptio, durarumque quasi sui juris factarum nimia activitas, aquosarum magna dissipatio, ex quibus rarefactio sanguinis intensior, ac in-

flammatio. Laxantur per somnum fibræ nerveæ, idcircò segniùs moventur cor & arteriæ, feriantur musculi, segniùs & quoque moventur fluida, languidior fit motus eorum intestinus, incracescunt eorum moleculæ; quapropter si diutiùs somnus protrahatur ea tandem succedit in sanguine crassities ex quâ modo (in articulo XXXI. de quiete) tradito inflammationibus occasio præbetur.

His accedit, ex quiete nimiâ somnove nimis producto cùm fluida crassiora fiant, lentèque protrudantur, imminui plurimúm perspirationem, eamque hinc ad molem magnam in vasis evehi, sic ut inde succedat plethora, ac dispositio proxima ad inflammationem, quæ, cùm ex quâvis causa proritabuntur subitò cordis arteriarumque vires, protinùs enascetur.

XXXIII. Sed ex excernendis, cum retenta in corpore fuerint quam sæpè suscitantur inflammatorii tumores? Et 1°. quidem ex cohibitâ transpiratione augetur ultramodùm in vasis fluidorum moles, hoc patet ex cognitâ fluidorum, quæ per habitum corporis dissipantur, quantitate à celeberrimis *Sanctorio*, *Dodartio*, ac *Keilio* in Italia, Gallia, Angliaque indubitatis experimentis detectâ. Quanta igitur ex tali cohibitione vasorum plenitudo! Sed inde potissimùm afficiuntur vasa sanguifera, quod moles sanguinis cutanei, quæ priùs ob jacturam portionis per foramina cutanea plurimùm imminuta per venas ad cor reducebatur, nunc fermè tota, quæ per arterias ad cutem appulit, ad cor revehatur; plenitudo igitur insolita in vasis sanguiferis protinùs suboritur, ex quâ in vasis minimis subitæ distensiones ac infarctus, hoc est inflammationis status proximus modo cordis subsistant arteriarumque vires, quod sæpissimè evenit.

At cùm cohibita ex causa quâvis perspiratione, ductus emissarii cutanei obstruuntur magnoperè & infarciuntur, non modò universìm in corpore enascitur vasorum plenitudo & difficilis sanguinis per vasa minima transitus, sed & è vasis his infarctis ac tumentibus oritur exilium vasorum sanguineorum in cute compressio, difficilis sanguinis per ea transitus, ac infarctus tandem inflammatorius; eâ de causa tumores inflammatorii frequentes in cute.

2°. Cùm retinetur in mulieribus fluxus uterinus, sive menstruorum sive lochiorum specie debitâ copia excernendus, non tantùm universìm augetur in corpore fluidorum lymphaticorum moles, sed etiàm (quod suppressioni huic singulare est) globuli rubri sanguinei cum partibus fibrosis in sanguinis ductibus exuperant, hinc sæpe sanguiductuum plenitudines summæ ac difficilis admodùm sanguinis per arteriolas minimas transitus, quæ, si resistant nec sufficienter ad exuperantis sanguinis effusionem rumpantur, infarciuntur, tuncque, cùm non oppressæ sunt sed vigent cordis & arteriarum vires, tumores procreantur inflammatorii.

Ex dictis cuivis satis perspicuum fit, cur ex cohibitis fluidis aliis quibusvis excernendis inflammationes quandòque suboriantur. Id enim in ge-

nere semper contingit, quòd ex suppressâ excretione quavis moles fluidorum in vasis deinceps exuperet; vel etiam quod vasa excernentia plurimùm infarcta sanguineos exiles ductus comprimant in eoque casu inflammationes fiunt topicæ, hoc est locum eumdem afficiunt, in quo excretio suppressa est.

Cum verò excernuntur, quæ retineri debuissent, fluida, inflammationibus & quoque ansa interdùm sed rariùs præbetur. Ita si serum sanguineum tenuius sive ex sudore immodico, sive ob urinæ profluvium, diarrhæam ptyalismum, nimiùm excernatur, succedit in sanguine vehiculi imminutio, viscidi crassique productio, ductuum exilium sæpe quasi exsiccatio ac strictura, hinc difficilis sanguinis per vasa minima transitus, ex quo cum cordis arteriarumque vigent vires (quæ conditio ex inanitione vasorum in hoc casu sæpè abest) inflammatio supervenit.

XXXIV. Nec minùs valent ad inflammationes excitandas animi pathemata, ira autem imprimis ac tristitia. In ira enim fluidum nerveum uberiùs quoquo versùm pellitur, hinc omnes fibræ corporis magis tensæ magisque contractiles, cor ergo & arteriæ acriùs pulsant, truditur vehementiùs sanguis, exagitatur, rarescit. Sed exagitationes illæ sanguinis hominis furentis clamoribus tum musculorum contractionibus validis admodùm adaugentur, hinc tandem rarescentia magna pacato & facili sanguinis per vasa exilia transitui sanè adversa, adauctæque simul cordis arteriarumque vires, hoc est conditiones binæ inflammationem progenerantes.

In tristitia nervorum fluidum lentè ad partes accedit, hinc fibræ omnes debiles, cor arteriæque segniter pulsantes, lentor sanguinis insignis succedens in ductibus minimis, crassitiesque universim producta in fluidis. Quamobrem si causa deinceps accesserit cor arteriasque incitans, sanguis in vasa minima jam semi-obstructa derepentè validè projectus in eis ingurgitationes tenaces excitabit inflammatorias; prætereà alimentorum digestio in tristitia ægrè fit, fibræ enim vasaque ventriculi & intestinorum ob insufficientem fluidi nervei affluxum langent, nec nisi spissa viscidaque affunduntur alimentis fluida digestiva, quæ nec eorum textum satis penetrare nec fluida in eorum tubulis laceratis diluere, ab eisque citò educere valent, hinc aut producuntur cruditates crassæ viscidæque, aut si alimenta ob moram nimiam nec sufficientem fluidorum ab eorum textu exsolutionem fermentarint (quod semper fit præter naturam) cruditates exorientur pro vario fermentationis effectu modò acidæ modò bilescentes aut acrimonia summâ præditæ, inflammationum causæ remotæ. (30.)

Nec minùs perturbatur ex ira alimentorum digestio. Ex ea quippe fluidum nervorum cùm impetuosè & non æquabili fluxu in ventriculi, intestinorum, tum etiam speciatim in vesiculæ felleæ aliorumque bilis conceptaculorum textum influat, viscerum chylopœorum fibræ ac vasa validiùs ac inæqualiter contrahuntur, tunicæ eorum quasi spasmis hîc & illîc quatiuntur, alimentaque contenta turbulentè agitantur; sed & fluida diges-

tiva excernuntur à commotis & sanguine rarefacto plenis hisce visceribus ipsamet nimis agitata & velut æstuantia, hinc alimenta fluidis nimis activis penetrantur, nimiùmque incalescunt, ex his ergo omnibus putredo suscitatur in alimentis fracedinosa, ex quâ cruditates exurgunt acrimonia magnâ præditæ, sæpiùsque bilescentes; quæ quomodo inflammationes progenerant, jam antea (30.) ostensum est.

At cùm iræ tristitia conjuncta est, tunc pathematis utriusque effectus velut commixti sunt, nunc enim ab ira fiunt motiones summæ in solidis ac fluidis nunc à tristitia solidorum segnities fluidorumque hîc & illîc cohibitiones, mutationes illæ sibi invicem succedunt adeò ut tandem ex his motio exsurgat vehemens in viscido, quæ inflammationes, ut antea dictum fuit, procreare consuevit.

Multò diutiùs in explicandis rerum non-naturalium ad excitandas inflammationes agendi modis non immorandum, notabiliora circa hanc theoriam tradidisse satis est.

XXXV. Causæ inflammationum fortuitæ innumeræ sunt, eas tamen ad capita sex revocabimus; hæ namque sunt vel corpora stimulantia, vel corrosiva, vel urentia, aut vulnerantia, aut comprimentia, aut obstipantia. Causæ hæ agunt in solida præprimis, licetque fluida aliunde benè se habeant inflammationes nihilo seciùs sæpè excitant, quæ equidem eò faciliùs progenerantur, cùm vitiis peccant fluida ad inflammationes idoneis.

XXXVI. Stimulantes particulæ quævis duræ sunt, exiguæ, penetrantes, non exiguæ tamen adeò ut fibrarum poros liberè permeare queant; hinc validè in eas impetunt impensè succutiendas, vel etiam & potissimùm in earum substantia affiguntur quamplures ultrà penetrare impotentes; fibræ ergo motu vitali in corpora hæc dura vibratæ, tenduntur ultrà modum, ac succutiuntur molestè, hinc earum insolitæ retractiones, vasorum minimorum spasmi, tum subitæ fluidorum ac sanguinis imprimis in eis interceptiones. Sanguis autem minùs liberè fluens, ac in vasorum parietes impetens, tantò vehementiùs exagitatur coercitus in suis vasculis, quò eorum fibræ proritatæ stimulis, robustiores exinde quàm cæterorum vasculorum, vegetiùs solito in sanguinem coercitum vibrantur, hinc attritus ingens fluidi sanguinei ad fluxum non obsequiosi, & vasculorum; adeòque partis status verè inflammatorius; qui adaugetur etiam propterea quòd stimulorum particulæ minores, quæ in vasculorum cavitatem trans eorum parietes penetrarunt, commixtæ sanguini, motui ejus intestino concitando, augendæque rarefactioni ob duritiem ac mobilitatem plurimùm conducant. Modis prædictis inflammationes excitant vesicatoria, phænigmi, venena quævis acria, hujusve indolis medicamina parti alicui applicata.

XXXVII. Corrosivæ particulæ agunt in genere ut stimuli; cum autem particulis simpliciter stimulantibus grandiores sint ac duriores, dùm agitantur à fluidis, potentiùs in fibras impetunt, tendunt eas ac rumpunt; aut cum eis infixæ sunt, fibræ in corpuscula valdè dura & mole sat notabili

prædita motu vitali impetentes, tenduntur adeò ac subitò, ut particularum, quibus constant, cohæsio solvatur protinùs, hinc ruptio fibræ; quod cùm in variis & pluribus fibris vicinis ex vi corrosivi dispersâ in infinitis punctulis contingat, pars intimè lacerata conspicitur, diciturque corrosa. Corrosis ità, seu per tensiones fibrarum prædictas ac secundùm directiones quasvis dispositas disruptis vasculis quibuslibet, effunduntur ab eis fluida quævis; vascula autem, quæ integra remansere, quæve ob profundiorem situm vim immanem corrosivi haud fuere experta, licet tamen aliquatenùs stimulata, ex tali laniena percipiunt molestiam; quòd ab extravasatis fluidis & inspissatis, tùm & vasculis laceris ac emortuis comprimantur, hinc fluidi sanguinei & alius cujusvis interceptio repentina in vasis integris; quod cùm vasa lacera non transmittant ampliùs, fluidis appellentibus à corde vasa integra subitò obstruantur, jam enim ipsa & proprio & alieno vasorum nimirum ampliùs non transmittentium munere fungi coguntur, hinc summoperè & protinùs distenduntur vascula sanguine ægrè meante, eoque vehementiùs pulsant, quò corrosivarum particularum licèt divisarum tandem ac enervatarum vim tamen aliquam semper passa fuerint, in modum stimuli, ut jam declaratum est, tunc agentem. Hinc vehemens sanguiductuum agitatio in fluidum coercitum, fluidi sanguinei coerciti cumulati & à corde pulsi in sanguiductuum exilium parietes actio gravis, attritus solidorum fluidorumque insignis, inflammatio. Modis prædictis inflammari partes evenit ex applicatione cauteriorum potentialium, aliorumve corrosivorum.

XXXVIII. Corporum urentium particulæ ignitæ in genere agunt ut stimuli, sique energia polleant vehementiore, ut corrosiva corpuscula, unde inflammatio partium quibus admoventur (36. 37.) Insuper ignita corpora fibrarum humorem subitò absumunt; exsiccantur hæ & corrugantur, hinc vasculorum stricturæ hìc & illìc, inflexiones insolitæ & obstinatæ, quare fluidorum sanguinisque cohibitiones subitæ cum tensione summâ vasorum & dolorificâ, hinc attritio vehemens eorum sanguinisque ac inflammatio acris. Hisce modis inflammationes procreant cauteria actualia quibus utimur in praxi, corporaque quævis impensè calida & ignita sive fluida extiterint sive solida, inter quæ potentiùs agunt quæ igne magis abundant, sic oleum fervens bulliente aquâ agit potentiùs, non enim ebullit oleum nisi ad 600. caloris gradus paulò plùs, dum aqua ad 213. ebullit, prout nos docent Thermometra Farheneitiana. (a)

XXXIX. Ea quæ vulnerant, vel secant, vel pungunt, vel contundunt. A secantibus solvitur secundùm idem planum particularum fibrarum cohæsio, hinc vasa transversim dividuntur plura, pluraque in vulneratâ parte remanent integra, priùs ostendit fluidorum effusio, posteriùs vita partis. Quæ secta fuere vascula non transmittunt amplius, in eisque concrescunt

(a) *Boerhaave Chym. T. I. p. 744. Edit. Batavæ.*

fluida quæ non effluxere; quare comprimuntur integra, cohibenturque in his fluida trusa, tantò magis quò fluida, quæ in rupta vascula derivari debuissent, jam ob obicem in eis ex concretione fluidi pronatum in integra influere cogantur, quæ proinde copiâ gravantur fluidi, hinc sanguinis in vasis integris cumulatio subita, tensio eorum & actio vehemens, inflammatio. His accedit vulnus dolore stipatum esse, quod vasa secta in semet retrahantur elatere insito, integrorumque compagem per latera continuam distrahant, hinc in vulneratæ partis substantiam integram fluidi nervei influxus uberior, tensioque vasorum illius nimia, ex quâ in contentum sanguinem vibratio eorum intenditur, vividiorque fit inflammatio. Quin imò præ dolore constrictiones spasmodicæ in partibus vicinis simpathicè excitantur, unde sanguinis cohibitiones subitæ in vasis plurimùm tensis ac pluribus, adeòque extensæ inflammationes ac dolore summo molestæ. Ratio hæc ultima potissimùm obtinet in partibus exquisito sensu donatis, ut sunt ligamenta, tendines, nervi, quibus quidem vulneratis nec integrè discissis, inflammationes atroces extensæque adeò excitantur.

Pungentia instrumenta ut secantia vulnerant, cum eo tamen discrimine, quod secantia secundùm planum aliquod dividant continuum, pungentia autem velut in puncto lacerent, tot non solvant vascula pluraque integra intactaque relinquantur; inflammationes ergo eadem fermè ratione à pungentibus ac à secantibus producentur. Illud tamen notatu dignum est à pungentibus sauciatas partes exquisito sensu donatas magis quàm à secantibus dolere, quod fibræ plures in punctione quàm in incisione integræ salvæque maneant, ex integris autem pluribus distractis pendeat dolor intensior. Ex puncto igitur tendine aut nervo atroces adeo dolores, spasmi, tantæ molis tàmque extensæ inflammationes.

Corpora contundentia comprimendo celeriter ac tendendo & quidem validè, vascula variis in punctis rumpunt, hinc crepaturæ plures, frustulaque vasculorum confusim fluidis effusis commixta, interjectaque vasculis aliquibus aut incumbentia cæteris integris, quæ profundiora contundentis corporis vim haud persentiere vel eluserunt; ex his ergo vasorum integrorum compressiones, dolor, sanguinisque in eis cohibitiones subitæ, unde inflammatio. Insuper vasa utut integra servata à corporis contundentis vi distorquentur nonnulla, sanguinique liberè transmittendo imparia fiunt protinùs, hinc alia inflammationis ratio. Accidit his omnibus (quodque vulneribus quibusvis inflammandis commune est) vascula, quæ integritatem servarunt fluidis obrui, eâ nimirùm quantitate insolitò ac prætermodùm suscepta, quam vasa rupta nec admittere nec traducere ampliùs valent. Verùm si in contusa parte per vasa rupta liberaliter effluxerit sanguis, tuuc inaniuntur integra aut saltem non replentur ultra modum nec fit inflammatio, prout observatur ex liberali hæmorragiâ à contusione aut ex effusione sanguinis libera quæ fit in partium substantiam, suggillationemque efformat. Similiter in vulnere sectim inflicto cùm hæmorragia lar-

gior liberaque extitit, inanitaque fuere vascula, inflammatio nulla expectanda. Cùm autem è sectis vasculis faciliùs quàm è contusis erumpant fluida hinc cohibitiones sanguinis in sectis partibus non adeò facilè succedunt ac in contusis, hinc & sæpiùs in contusis inflammationes quam in sectis. Effectus graves corporis contundentis ad vulnus usque infligendum, excitandamque propterea inflammationem hucusque descripsimus; cùm autem ejusmodi corpus graviter adeò non afficit (sive quòd tanta vi in partes nostras non irruat, sive quòd minùs durum sit, sive quòd partes nostræ in id validè admodùm non impingant) ruptionesque vasorum nullæ factæ fuere, contusa nihilò seciùs inflammari sæpè observamus, uti nimirùm à corporibus subitò comprimentibus ac extendentibus nimiùm fieri consuevit (40.) ad hæc enim utraque corpora reducuntur, quæ contundunt absque vulnere.

XL. Quæ comprimunt corpora aut dura, aut gravitantia, aut tensa, sat insignis sunt extensionis, nec obsequiosa, situm datum obstinatè servantia. Si ergo corpora talis modi parti alicui molli proximiùs accumbant, vasorum parietes in semet adiguntur imminutâ ductus amplitudine, nec fluidi contenti impulsique viribus diduci restituique valent; idcircò fluida trajici liberè nequeunt, hinc sanguinis cohibitiones in vasculis sive arteriosis sive venosis, compressio namque ea perinde afficit cùm minima sunt. Sanguis intereà appellit vi solitâ, quare vascula ad locum usque compressum summopere distrahuntur, tenduntur, vividè pulsant in cumulatum sanguinem ex mole adauctâ vi immani in vasa reagentem, quare attritus sanguinis vehemens vasorumque, adeòque inflammatio. Accedit insuper vascula semicompressa, quæ pulsant, in corpora impetere dura, nec cedentia locum, hinc attritiones eorum dolorificæ, ruptiones, quin etiam velut à corpore contundente (sive enim dura contundentia in partes adigantur, sive partes nostræ in corpora dura impetant, perinde est) tensiones integrorum commotionesque adauctæ, sanguinis contenti agitatio vehementior, ingravescens proinde inflammationis causa. (39) Inflammationes ità excitari observamus à fasciis aut laqueis partes nimis stringentibus, spleniis pressiùs admotis, turundis impactis durioribus aut nimiæ molis, aut quibusvis carnes saucias nimiùm præmentibus, à luxatis ossibus fractisve partes molles comprimentibus, à corporibus exoticis magis minùsve duris vi externa quâvis in mollium partium substantiam intrusis, ut globulis plumbeis, lapidibus, arenis, ferreis ligneisve frustulis, vestium portionibus ac similibus.

Velut comprimentia fermè agunt in inflammandis partibus, quæ partes distorquent; ab his enim vasorum mutatur situs, parietesque in semet adiguntur, imminutâ aut etiam suppressâ eorum cavitate, interceptoque protinùs sanguinis fluento; item quæ subitò partes nimis extendunt, ex elongatione namque tantâ vasculorum parietes & quoque ad se mutuò adducuntur, imminuiturque protinùs eorum cavitas cum fluidi interceptione.

Accedit tandem à distorquentibus aut extendentibus nimiùm partes, vascula lacerari ut in contusis (39.) doloremque atrocem ex tensis prætermodùm fibris nerveis inferri, ex quibus inflammationi etiam locus datur. (39.)

Comprimendo sanguifera inflammationes etiam excitant calculi ac Tophaceæ concretiones, tuberculave in partibus corporis variis, quæ progignuntur, præprimis si ex quacumque causa sanguis solitò magis in vasculis vicinis æstum concipiat ac rarescat, nec ob adjacens corpus durum satis cedant, ut transfluat, eorum parietes. Ab Skirro perfecto eadem pariter interdùm eveniunt, ut cum excitatur cancer. Quin imò ex ingurgitatis tantummodò lympha spissiori vasculis lymphaticis, præcipuè verò ubi in conglobatas glandulas strictè glomerantur vascula hæc, eò usquè premi sanguiductus, ut inflammationes suboriantur, monent nos bubones plurimi, strumæ, lupiæ, atheromata, similesque tumores lymphatici in principio, cùm deinceps inflammantur. Exin sequens eruemus *COROLLARIUM.*

Licet in inflammatione producenda ingurgitatio priùs in exilibus sanguiferis, arteriosis præprimis, fieri soleat, exindeque lymphatica, arteriosa potissimùm, infarciri eveniat, ut antea declaratum fuit, dantur tamen casus inflammationum nonnulli, in quibùs è contra lymphæ ductus primariò, sanguifera autem consequenter ingurgitata fuere, ut in lue venerea, scrofulosa, cancroso statu & pluribus aliis casibus. Verumtamen ex hisce sanguiductibus sic ingurgitatis alia lymphatica priùs libera deinceps ingurgitari possunt.

Postremò cum inflammata semel fuerit pars aliqua sanguifera vicina sana ab ingurgitatis premi, inflammationemque sic in majùs spatium increscere animadvertemus; adeò ut sanguifera inflammata respectu sanorum vicinorum, corporum durorum aut tensorum comprimentium vices obire, quæ novam inflammationem & hac ratione procreent, fateri cogamur.

XLI. Quæ obstipant, perspirationem suffocant; cùm autem corporis habitûs portio subitò non perspirat sufficienter, retinentur in sanguiferis nonnullis cutaneis fluida quæ per poros ductusque emissarios exhalare debuissent, hinc plethora eorum distensioque nimia ac subita, fluxus liber sanguinis protinus impeditus, ac sæpè inflammatio. Eo modo inflammationes accersent admota superficiei corporis oleosa, pinguia, emplastica; imprimis si oleosa & adipes rancida fuerint, emplastica verò acria seu per se seu pure aut sanie aut transpiratione acri infecta fuerint, quo nomine obstipantia hæc agunt quoque ut stimuli. (36.) Agunt etiam obstipantium modo, inflammationesque interdùm excitant corpora frigida quævis, ac ea quæ *Repercussiva* dicuntur corporis habitudinis portioni alicui applicata. Verùm præter hunc agendi modum corpora frigida solidorum fluidorumque motum vitalem in semet suscipiendo, hærentiæ subitæ sanguinis in vasis minimis occasionem præbent; sique deinceps à causa quacumque motus cordis vasorumque concitetur, sanguis in vascula ita obstructa ve-

hementer impulsus nec meare potens inflammationem producit. Insuper corpuscula frigorifera quæ à frigidis emanant corporibus dura sunt, infiguntur fibris, idcircò agunt ut stimuli corporaque corrosiva (36. & 37.) in excitanda inflammatione, vehemensque nimis frigus ita adurit. Verùm cum frigida corpora tùm ea quæ repercussiva audiunt, fluida plurimùm inspissent in vasculis, fit ut à talibus causis pronatæ inflammationes gangrenodeæ esse soleant.

XLII. Patet ex dictis (29. usque ad 41.) inflammationis causas præcipuas observabiles esse corpora obstruentia, tendentia, stimulantia, acria, corrosiva, urentia, secantia, pungentia, contundentia, prementia, distorquentia, extendentia, obstipantia, repellentia, quorum omnium in inflammatione excitanda agendi modi satis jam explanati sunt.

Patet etiam cur inflammatio quævis augescat ac diffundatur ad certum terminum in quo postea subsistit, quod sanè à gradu energiæ ac multiplicatione variâ causarum memoratarum determinatur.

XLIII. Diversimodè terminantur inflammationes *Resolutione* nimirùm, aut *Suppuratione*, aut *Induratione*, aut *Mortificatione*. Et 1°. quidem Resolutioni locus datur, quando nimirùm vasa integritatem servarunt, nec fuere adeò tensa, ut tono penitùs defecerint; sanguinis autem moleculæ aut motu vasculorum spontaneo aut à quâvis aliâ causa medicamentosâ & & auxiliatrice ita divisæ ac attenuatæ fuere, ut ipsius sphærulæ fibrosæque partes fines arteriarum aut venarum principia permeare queant. Tunc enim fluido sanguineo facto ad fluxum obsequioso nec illatâ ampliùs in vasorum parietes vi immani, vascula systole restauratâ facili sanguinem ad venas exprimunt. Arteriæ lymphaticæ liberantur intereà ab infarctu, quòd fluidum in eis impactum, ab eisdem causis attenuatum fuerit, nec tono pariter ipsæ defecerint; quòd sanguine arteriosos fines facilius permeante non dilatentur adeo arteriolarum lymphaticarum ostiola, nec proinde moleculæ sanguinis crassiores ut antea ipsa subeant, sero autem solummodò fluxili concedatur aditus, quo sanguinis globuli lymphaticis ductibus hospites exotici, mucilagoque fibrosa crassior eis inquilina diluuntur, sic ut tandem per vias lymphaticas ductus nimirùm Bartholinianos in sanguinis oceanum undè deviarant, per productum sane & inassuetum valdè iter tandem reduci possint. Restituto ità sanguinis lymphæque libero fluxu, vascula quæque sanguinea ac lymphatica ad pristinam reducuntur diametrum, nec fluidis congestis defatigatur pars; hæc ergo detumet, nec calida ut priùs, nec dolens, nec gravaminis aut molestiæ, ut antea, sensum inducens, nec rubea est, fit sana. Dum hæc peraguntur persentiri solet in parte pruritus, qui à fibrarum nervearum prius distractarum jam restituentium se, ac leviter contremiscentium commotione gratâ producitur. Mador autem, quo perfunditur pars dùm ab inflammatione per resolutionem liberatur, à fluidis ampliùs non impactis, attenuatis, fluxilibus, quorum tenuiores particulæ liberè perspirant, imminutoque partis

tis calore faciliùs condensantur, ortum ducit.

XLIV. Cùm rupta fuere in inflammata parte vasa sanguifera ita tamen ut quamplurima integra servata fuerint, effluit protinùs è vasis ruptis partim fluidum, reliquum ejus in ipsis subsistit vi elasticâ in semet retractis, inspissatur, cessatque penitùs per ea transfluxus vitalis. Vasa interim vicina integra inflammata vehementer pulsant, eòque magis quò sanguinis moles, quæ in vasa ante ruptionem influebat, nunc propter obicem in eis ruptis insuperabilem in vasa integra derivetur, hinc vasorum integrorum ingurgitatio ulterior, vehementioresque pulsiones ac duræ, quibus quidem vasa rupta velut sacci inertes flaccidi spisso fluido ceu amurcâ pleni plurimùm undequaque premuntur, quare amurca hæc atteritur, commiscetur, globuli rubri coacervati eliduntur, subiguntur, delentur, in pastam informem vertuntur reliquæ mucilagini serosæ dilutiori ac parti fibrosæ spissiori pariter subactæ commiscendam, ex quâ miscela intimâ ac æquabili fit tandem liquamen spiciusculum albicans, pus; quod quidem viribus ambientibus eisdem prementibus undequaque è ruptis vasculis expressum per infinita ostiola sic diducta effluit; sique inflammata pars suppurans vulnerata sit, purique effundendo pateat extrorsùm via, tùm vulneratæ partis superficies pure irroratur, fit *ulcus*. Si verò expresso é vasculis ruptis puri extrorsùm via haud pateat, tunc in substantiam partis effunduntur puris guttulæ innumeræ, colliguntur, fit puris lacus conclusus undique, procreatur *abscessus*. Verùm cúm partes ambientes pus collectum universæ elatere polleant, pus conclusum premitur undique, cúmque pressio per omnia puncta æqualis esse non soleat, puris moles in partes debiliores, hoc est quæ minùs premunt, dejicitur trusa; hinc diductiones fibrarum, membranarum, ruptiones tandem earum, puris expressiones hîc & illîc in partis substantiam velut per cuniculos, si nimirùm ob claustrorum resistentiam nimiam quamcumque foràs duci nequeat; si verò lacus puris ad partis superficiem pertingat, nec obtegens claustrum spissum fuerit aut robustum, vires intimæ pus prementes, nimirùm carnes solutæ vi elasticâ sese constringentes, id in partem hanc protrudunt superficiariam debilemque, quæ cedit elevatur in tumorem ceu in umbonem, rumpitur tandem continuò distracta ac pulsa, per rupturam pus exprimitur, effluit, pars liberatur ab ejus gravamine, abscessus in ulcus abiit. Quocumque autem modo sive sub Ulceris, sive sub Abscessûs formâ pars suppurata sit, rupta vascula, in quibus pus fuit elaboratum, inaniuntur, pressioni integrorum cedunt penitùs, ac obliterata cavitate in fibras abeunt solidas tenuissimas, hinc vasa integra circumposita liberiùs dilatantur, fluidaque traducunt, sic tollitur in his inflammatio per modum resolutionis, undè suppurata pars expurgato pure ab inflammatione liberatur. Suppurationem resolutioni famulari tunc diceres, eamque præviam necessariò requiri, quò fausta succedat resolutio in casu posito pronuntiares.

COROLLARIUM. In casu hujus articuli (44.) resolutione termina-

ur semper ultimò inflammatio, cùm perfecta fit sanatio; nec resolutio fausta expectanda nisi prægresso suppurationis opere absolutoque.

SCHOLIUM PRIMUM. Licet facto abscessu pars liberetur interdùm ab inflammatione, sæpè tamen evenit ut à mole conclusi puris sp:emente nimiùm ac distendente vel ab ejus acrimonia stimulante, vascula sana labefactentur adeò, ut perseveret in eis inflammatio, nec nisi per aperturam abscessûs sive spontaneam sive Chirurgicam educto pure ad eum statum reduci queant, ex quo penitùs evanescat per resolutionem inflammatio. Qui plura circà suppurationis opus expetit, dissertationem *de suppuratione* adeat.

SCHOLIUM SECUNDUM. Abscessu facto fit etiam ex puris gravitate, ut id pro vario sitû interdùm ad partes externas distendendas confluat rumpendasque, interdùm in substantiam partium intimam se insinuet diducendam diversimodè in intercapedines & cryptas, undè *Sinus* efformantur & *Fistulæ*.

XLV. Abiit in induratam inflammata pars, cum resolutio fit tantùm in sanguiferis, relinquitur autem in lymphaticis lympha spissa, impacta plurimùm, resolutionis incapax, quæ ita inhærens morâ tandem duritiem adipiscitur, sic ut tandem pars deprehendatur dura; at ob solutam inflammationem in sanguiferis dolore, rubore, & calore impenso carens. Ita autem terminatur inflammatio cùm vasa sanguifera robusta sunt debilia autem lymphatica; cùm in statu inflammationis dilatatis plurimum lymphaticorum ostiolis crassiores ac fibrosæ massæ sanguineæ partes magna mole præditæ ductus lymphaticos subiere; cùm lympha crassa quæ inflammationis vi ductus penetravit lymphaticos in eis à frigore aut repercussivo quovis intempestive admoto aliâve causa quâvis ulteriùs inspissata & cohibita fuit, dum sanguis calidior & in vasis robustioribus contentus tantam ab his causis noxam non suscepit, quin ad fluendum compelli iterùm potuerit.

XLVI. Cùm suffocatur intra breve tempus in inflammata parte vitale principium, cùm videlicet vasculorum præprimis sanguineorum motus citò infringitur plurimùm, fluidorúm autem imprimis sanguinis intercipitur admodùm progressio, inflammatio mortificatione terminatur. Quæ ergo in casu duplici supervenit.

Et 1°. Quidem cum ex inflammationis causarum (36. 37. 38. 39. 40. 41.) gravitate vasa sanguinea partis eò usquè, infarcta & dilatata fuere cuncta, aut fermè cuncta, ut restitui vix possint aliquantulùm, vix agant exprimantque fluida, iis autem non meabilibus continuò magis & magis infarciantur, ac ulteriùs obruantur ad crepaturam quam proximam perducta, tunc admodùm infractum est vitale principium vasis licet servatis in parte integris; pars igitur intumescit plurimùm, è rubea fit livida, priùs acutè dolens nunc obtuso sensu prædita est, frigescit,, inflammatio tunc in gangrenam abiit. Sique evectâ ulteriùs causarum (36. 37. 38. 39. 40. 41.) efficaciâ, eò

pervenerit vasculorum infarctus, ut pulsare penitùs desierint, fluidis in eis integris manentibus immotis, tunc pars horrendè livescit aut fœdè pallet frigore corripitur mortifero, nec sensûs ullius aut caloris vitæve percipitur in eâ scintilla, pars demortua est viventi corpori quamvis cohærens, ac sphacelo correpta dicitur; quæ quidem horrendam magis adhuc deinceps exhibet faciem, quòd cohibita penitûs fluida cadaverosa facta putrescant, vascula, quibus coercentur, sive rarescendo sive rodendo undequaque rumpant ac lacerent, partemque in putidam putrilaginem fœdumque tabum immutent.

2°. Cum propter causarum (36. 37. 38. 39. 40. 41.) vehementiam intra breve temporis spatium, vasa quæque, sanguifera imprimis, longe plura quam in suppurationis casu (44.) disrupta lacerataque fuerunt, per nonnulla tantum paucissima, quæ integra servata fuere, peragitur adhuc fluidorum vitalis traductio; quæ tamen plurimùm impedita est, quòd inertium ruptorum vasculorum, effusorumque fluidorum pondere ac mole vascula hæc integra comprimantur plurimum, ac velut obruantur. Iis ergo nominibus sive quod vitalis fluidorum trajectus fiat per vascula paucissima partis integra, nullatenùs per innumera rupta, sive quod ea quæ fit parca traductio languidè quoque peragatur, scintilla vitæ vix aliqua in parte remanet, eoque pacto inflammatam partem gangræna quoque corripi contingit. Cùm veró cuncta penitùs in parte vascula vi immani causarum (36. 37. 38. 39. 40. 41.) rupta lacerataque fuere, aut quæ nonnulla remansere integra omnimodè compressa extiterunt intercluso penitus fluidorum per ea meatu, periit tunc undique in parte vasculorum motus fluidorumque progressio, hinc principii vitalis suffocatio omnimoda, partis necrôsis sive mors, sphacelus. In eoque casu vasculorum frustula effusis fluidis sanguineis cæterisque inspissatis, cadaverosis, partibus tenuioribus per exhalationem orbatis commixta pastam veluti efformant, quæ citó exsiccata atra fit, dura, speciemque crustæ refert, quæ ob similitudinem cum parte ambusta *Eschara* à Græcis d cta fuit, partem tegens gangrenâ subtùs ut plurimum affectam, aut saltem suppurantem.

XLVII. Inflammationis conspicuæ cujusvis hæ sunt notæ, partis tumor quivis, rubor, calor, dolor quicumque, tensio, renixus. Hæ inquàm notæ sunt quibus Medicus certó partem pronuntiat inflammatam, cùm pars in propatulo est. Dùm verò internæ partes & abditæ inflammatæ sunt, signa cuncta hæc manifesta neque sunt, latent enim sæpe partis tumor, rubor, tensio ac renixus, quin etiam interdum calor. Verùm in quavis inflammatione ut ut reconditæ partis, æger dolorem semper persentit sive atrocem, sive obscurum, aut saltem molestiæ sensum in parte ipsamet affectâ, nè exceptis quidem Encephalo ac substantia ossium, cùm has partes inflammari contingit Sed & præter dolorem inflammatæ internæ partes nonnullæ hæc etiam exhibent signa tumorem, calorem, tensionem, renitentiam, ut sunt abdominis viscera, eą imprimis quæ musculis epigastricis tegentibus ac moli

liter stratis subjacent, intestina nimirùm, tenuia præsertim; ventriculus; item uterus & vesica, cum mole ultra ossa pubis elevantur, omentum, item hepar lienque cum ultrà costarum limbum descendunt ac extenduntur.

XLVIII. Quó remotas, quæ inflammationibus excitandis locum præbuere, causas detegat Medicus, in rationem victûs imprimis inquirere debet; tùm & circà res quasvis non-naturales, deinde circà causas fortuitas universales jam antea (36. usque ad 41.) traditas inrerrogandus æger, qui spontè sæpe eas declarat, quæque etiam ex partis affectæ statu simpliciter considerato satis ut plurimùm patefiunt, ut cum vulnerata est pars, aut ambusta, aut corrosa, & sic portó. Intereà utrum præsentes adsint in primis viis pravi succi per propria signa sedulò Medicus investigare debet, à pravo si quidem in primis viis succorum apparatu inflammationes pluries excitantur, aut foventur saltem sæpissimè, sic ut eo ignorato cura rectè procedere nequeat, cùm subsistat nimirùm intacta causa fovens.

XLIX. Inflammatio in genere morbus est acutus, periculosus nimirùm, brevique sua percurrens tempora, principio enim vitali directè adversatur, cùm sanguinis transitus per vasa minima liber impediatur, hinc fit ut magna mortalium pars inflammationibus de medio tollatur, prætereâ ex inflammatione datâ mutatio insignis in sanguinis circuitu sæpe excitatur, quæ constituit febrem, ex qua ingurgitationes in aliis partibus exsuscitari possunt lethales. His omnibus accedit ex dolore succedere vigilias, convulsiones, dejectiones virium, cùm intensus est, quæ omnia nihil boni portendunt.

L. Prognôsis intereà circà inflammationem speciatim varia instituenda est, nimirùm pro affectæ partis indole, ex tensione tumoris inflammatorii, loco, causâ, inflammationis gradu aut specie, terminationis modo. Et quidem ratione partis affectæ, si inflammata pars talis sit, ut ad vitam plurimùm conducat, & circulatio sanguinis totalis eâ infarctâ supprimi protinùs queat, tunc de hujusmodi inflammatione malè ominandum, ita periculosissimæ sunt inflammationes cerebri, pulmonum, intestinorum in magna extensione affectorum, hepatis. Multò magis periculosa, nimirùm lethalis erit inflammatio, si cor afficiat, cúm enim actio ejus sit musculosa, perennis, & prima motrix vitæ, musculi autem inflammati ad contractionem & relaxationem alternatam inhabiles fiant, patet ruinam corporis universam ex inflammatione cordis citó fore subsequendam. Prætereà si inflammata pars talis sit ut ejus officium ad vitam absolutè exercendum requiratur, ex inflammatione autem impediatur aut cesset, periculosa tunc judicanda inflammatio; sic periculosæ sunt inflammationes ventriculi, intestinorum, lienis, renum, vesicæ, vesicæ colli, pharingis, laringis, diaphragmatis; ac universim ob allatas rationes periculosæ sunt partium quarumvis internarum inflammationes. E contrà veró si affecta

pars

pars ea sit; ut ex ejus infarctu inflammatorio ruina circulationis non immineat, ejusque cessante officio vita nihilosecius incolumis servari queat, tunc ex eo respectu faustè ominandum erit; sic eo nomine periculo vacant aut eo ita gravi saltem non stipantur inflammationes partium externarum, ut integumentorum, musculorum non profundæ, quæ tamen aliunde periculosæ esse possunt. Iterùm, si inflammata pars talis sit ut textu gaudeat valdè tenso ac sensibili, vehementia ex acuto dolore pronato inferentur simptomata, ut vigiliæ, delirium, convulsiones, lypothimiæ, syncopes, febris acuta, ex quibus periculi aut saltem molestiæ plurimum inferetur. Eâ re periculosæ sunt aut saltem molestissimæ inflammationes membranarum internarum nervearum valde aut plurimum tensarum, ligamentorum, tendinearum partium, periostæi.

LI. Ratione extensionis tumoris inflammatorii, patet ubicumque inflammatio adfuerit sive in internis sive in externis partibus, eam periculosiorem fore quò magis extensa extiterit, & è contrà minus periculi exhibituram quò minùs fuerit extensa; in priori nàmque casu sanguinis difficilis erit circuitus in pluribus vasis, in posteriori verò in paucioribus, unde noxæ tum præsentes tum subsequuturæ in priori casu graviores erunt, in posteriori minùs graves.

LII. Ratione loci, periculosius est partes inflammari internas quàm externas; illud patet cognito earum officio, tum & quòd internis affectis minùs opitulari possit Chirurgia. Cùm autem inflammatione afficiuntur externæ, periculosius est eas profundè affici, quàm cùm in superficie & habitu corporis afficiuntur, tùm ob ultimam rationem, tùm quòd malum magis delitescat & profundiores clàm agere possit strages, ægrè dein emendandas.

LIII. Ratione causæ, quæ à causis internis & abditis procreantur inflammationes in genere periculosiores sunt, quàm quæ ab externis & evidentibus, priores namque causæ subsistere solent morbumque fovent ægrè eradicandæ, posteriores autem aut non subsistunt aut ut plurimùm removeri possunt. Cùm inflammationes à vitio fluidorum excitatæ fuere & foventur eæ magis aut minùs periculosæ sunt, medelamque facilem aut difficilem, certam aut dubiam, nullamve admittunt, juxta indolem vitiosam fluidorum. Cùm tales autem constituuntur inflammationes, ut ex vitio fluidi ingurgitatio primò inceperit in arteriolis sanguineis, eæ acuti morbi naturam sæpè sapiunt, nam circulatio sanguinis directè oppugnatur, etenim vitium idem fluidorum, quo immeabilis fit sanguis in parte inflammata, ægrè meabilem sæpè eum efficit in cæteris arteriolis minimis magis aut minùs, quod tunc semper fit cum periculo & diù durare non potest. Illud docent nos omnes inflammationes à vitiato protinùs sanguine productæ & febre acutâ stipatæ. At inflammationes in quibus ingurgitatio præcessit in lymphaticis aut vasis secretoriis, lentiori gradu incedere, nec periculum adeò citum inferre solent, quòd sanguinis circuitui ita directè non adversentur; atque utut alio nomine periculi plurimùm interdùm in-

erant ; quin & in ruinam certam ægrum nonnumquam ducant acuti mor-
bi speciem sæpè non habent , quòd in hisce casibus intercipi possit in datâ parte liber sanguinis transitus , dùm liberè satis in reliquo corpore peragitur , vitio nimirùm in parte lymphaticâ tantùm tunc subsistente. Hæc omnia docent nos inflammationes à vitio lymphæ, ut inflammationes scrophulosæ , cancrosæ , & syphiliticæ quamplures , item inflammationes plures dyssentericæ , & tuberculorum pulmonarium.

LIV. Ratione inflammationis gradûs aut speciei , patet phlogôsim minus illaturam periculi , multò magis autem periculosam fore inflammationem perfectam , præprimis si globuli sanguinis in lymphatica deviarint ; cùm in priori casu non ita sistatur sanguis ac facilè resolvi possit , in posteriori autem in transitu admodùm præpediatur, & infarctus contumax sit ac ægrè resolubilis , magisque adhuc cum lymphatica sanguine (nimirùm liquore alieno & spissiori) onusta sunt. Porrò inflammatio cum vasorum ruptione, *Systrophica* appellata , interdùm periculosior est eâ in qua rupta non fuere vasa , interdùm minus periculosa ; & quidem periculosior est cùm ruptis vasis inflammatio nihilosecius gravissima inducit symptomata , id enim denotat inflammationis causam gravissimam & infarctum vasorum summum, minùs autem periculosa est , cùm ex vasorum ruptione inflammationis levantur symptomata , illud enim significat per hæmorragiam levari vasorum integrorum cum ruptis communicantium infarctum , veluti fieret à missione sanguinis revulsivâ. Hæc omnia docent nos quàmplurimi peripneumoniæ casus & inflammationes plures partium sauciatarum. Postremò inflammatio gangrenôdes in genere pessima est , quòd vitale principium plurimis nominibus ferè extinguat , quod deinceps enucleabitur , dum de noxis inflammationis in gangrænam tendentis præsagiendis agemus.

LV. Ratione modi quo terminatur inflammatio , ea minùs periculosa minùsque molesta habenda , quæ per resolutionem abit , fluida namque tunc vasa priùs ingurgitata & obstructa iterum percurrunt liberè , nec principii vitalis legibus ampliùs adversantur , nisi eum excipias casum in quo criticè & salutares in principio institutæ fuerunt inflammationes ; eas enim resolvi periculosum sæpe est , quòd materia obstruens crassa & vix meabilis in sanguinis orbem revecta alia vasa cum majori periculo obstruere queat, ideòque periculosissimas ac lethales interdum in partibus internis obstructiones inflammatorias excitare ; quodve ea materia sanguini remixta universalem fluidorum massam inquinare possit subsequentibus gravioribus malis. Prius docent nos parotides & bubones cùm in febribus malignis suboriuntur , subitò dein evanescunt , item carbunculi cùm cita ac efficaci medicatione non oppugnantur ; ortis hinc inflammationibus aut cerebri, aut pulmonum , aliarumve partium internarum ut plurimùm gangrenôdæis ac exitiosis. Posterius declarant bubones venerei cùm absque applicata medela universalem fluidorum massam emendante resolvuntur , tunc enim inquinatur ulteriùs lue venereâ fluidorum moles ortis hinc gravioribus & ci-

tatioribus symptomatis.

Porrò resolutione terminandam fore inflammationem præcognoscitur, si remittentibus symptomatis, febrique, si adfuerit, pruritus in parte percipiatur (vid. Art. 10. 13. 42.) calor tendat ad naturalem, pars sensim detumeat, leviorque ægro videatur, ac velut emollita & interdùm humescens deprehendatur.

LVI. Cùm autem in suppuratam abit inflammata pars, terminatio inflammationis præsagienda semper molesta, & tunc aut multum ominandum periculi aut præsagitur salus. Et quidem terminatio hæc molesta ominanda; 1°. Quod hæc fieri nequeat sine adaucta adhuc inflammatione, ita ut crepent plurima-vascula imprimis sanguifera, quod semper fit cum summa tensione partis affectæ adaucto admodum calore, adauctoque dolore qui pulsatilis sæpè est & acutus, pronascentibus etiam exinde gravibus symptomatis, ut febre quæ exoritur aut exorta intenditur, vigiliis, anxietatibus, motibus interdum spasmodicis & similibus, inflammationis summæ signis & effectis; 2°. Quòd eâ facta sequantur ulcera aut abcessus, in quibus curandis aut usurpanda varia remedia aut adhibendæ etiam chirurgiæ.

Jam ex terminatione suppuratoria multum periculi erit præsagiendum, ratione partium internarum in quibus hæc continget, ratione partium externarum profunditatis, & ratione pravæ fluidorum constitutionis jam positæ, etenim 1°. In partibus internis mutatio hæc fit semper cum notabiliori functionum læsione (ut patet cognitis earum actionibus & usibus) pus verò deinde factum aut nullatenùs aut difficilè ab eis expurgatur, unde ex ejus permanentia, indeque destructione organi, cumque sanguine communicatione facili & remixtione, aut cita mors aut ruina sanitatis paulatim inferenda sæpe ad interitum certum ducens; dum autem præcavetur hæc totalis ægerque restituitur, illud semper fit non sine dubio successu cumque medicatione difficili. 2°. In partibus externis profundis plurimæ inducuntur molestiæ, aut si graves non inducantur & clandestinè incedat suppuratio, cum pus extrà non ejiciatur, retineatur autem, sequuntur effectus graves puris conclusi, gravamen in parte affecta sæpe intolerabile, febris interdum acuta, sæpius lenta, corporis consumptio à pure remixto & massam fluidorum universalem inquinante tum & à molestia dolorificâ semper præsente interdùm ingravescente, puris insinuatio in partes vicinas, productio sinuum, fistularum generatio, gangræna nonnunquam. Præterea cum via ad exeundum puri in profundo delitescenti erit paranda, chirurgiæ adhibendæ erunt sævæ, dolorificæ, ægro fortè intolerabiles, compositæ, interdùm dubiæ, ac summè periculosæ. 3°. Cùm fluida de cætero pravè se habent, aut etiam lue aliquâ infecta sunt, opus suppuratorium sæpe fit adhuc cum majori molestia, gravioribusque symptomatis, ac interdùm concidit succedente gangrena, aut cùm absolutum est sequuntur abscessus vel ulcera multum inferentia periculi, sanatu difficilia.

aut sanationem respuentia.

Verùm ex terminatione inflammationis per suppurationem ægro præsagitur salus aut saltem minùs deterior status ; 1°. Cùm hæc est critica , expurgantur enim ejus ope & à consortio fluidorum circulantium ablegantur succi pravi jam in partis inflammatæ vasis velut incuneati , nunc verò mutati , & sub forma puris foràs ejecti. Illud accidit in variolis , in bubonibus & parotidibus criticis suppurantibus , in abscessibus musculorum criticis. 2°. Cùm ingenti afficiuntur inflammatione nec resolubili partes externæ & superficiariæ , hic enim tunc solus superest modus , quo terminari fæliciùs queat inflammatio , aliunde autem via puri eliciendo facilè patet , aut paratur. Hîc autem supponimus fluida in crasi nullatenùs aut parùm peccare.

Porrò suppuratione inflammationem fore terminandam prædicitur (vid. Art. 10. 13. & 44.) cum dolor , calor , intenduntur præcedentibus ut plurimùm horroribus irregularibus , pulsationis sensus adjungitur , febris aut supervenit aut intenditur , majoresque accedunt anxietates ; quæ signa tamen cuncta interdùm non simul objiciuntur imprimis in clandestinis aut levibus suppurationibus parandis , & tunc prædici certò non possunt ejusmodi terminationes suppuratoriæ , nec nisi factæ cognoscuntur , quin & aliquando à peritis etiam ignorantur. Suppurationis factæ signa (Art. 13.) indicata fuere , talium autem effectuum æthiologiam dum de abscessibus & ulceribus sermo erit , trademus.

LVII. Terminatio inflammationis per indurationem interdùm periculosa sed remotè , interdùm minimè periculosa , vix tamen unquam optanda. Et quidem interdùm periculosa est , utut enim eâ facta sedata omnia videantur symptomata , ex ejusmodi indurationibus ponuntur sæpè indoles Skirri pravi & omnes ejus effectus deinceps exponendi. Minimè periculosa erit cùm pronascentur skirrosæ concretiones benignæ naturæ , resolubiles sine periculo , aut per operationem chirurgicam ablatu faciles nullo sequente damno. Vix tamen unquam optanda erit , quòd morbus semper remaneat aut medelam difficilem exigens & longam , aut chirurgicam , si brevior expostuletur aut alia nihil proficiat. Præsagitur autem talis terminatio, (vid. Art. 10. 13. & 45.) cum imminuitur tumoris inflammatorii moles , minuitur dolor & calor , simul autem tactu magis renitens , ac velut indurescens percipitur tumor , colore rubro sensim evanescente , redeunte colore partis naturali , aut in albicantem abeunte.

LVIII. Postremò inflammationis terminatio per mortificationem periculo sæpè comitata , interdùm lethalis , interdùm exitiosa parti affectæ tantùm ægro nimirùm superstite , interdùm non periculosa , semper tamen mala nec unquam optanda. Et quidem præsagitur periculum si hæc in magna corporis portione excitetur ; si hæc in corpore cacochymo ; si in corpore debili ex morbo prægresso aut senio aut aliâ causa , si in parte textûs teneri ut in oculo , ore , vagina , ano , membranis adiposis (quod sæpe

contingit) supervenerit ; in his enim casibus aut fluidorum progressio cohibetur facilè in partibus affectis , ita ut ad mortem seu sphacelum duci possint quin & vicinæ magis magisque afficiantur , aut communicata labe plurimùm inquinantur fluida miasmatis cadaverosis & adeò in miscela & constitutione particularum immutantur , ut veluti succumbant , hoc est non ampliùs apta fiant ut vasa minima facilè perluant (vel propter adauctas nimis moles particularum nonnullarum , quæ capillaria quæque obstruunt , vel propter dissolutionem nimiam , unde vasa satis ad diastolem ducere non possunt, vel propter acredinem pronatam , quâ vasa nimis stimulant & ad stricturam nimis inducunt) quapropter dejiciuntur vires , actiones omnes languidè exercentur , impendit corporis totius ruina.

Lethalis est terminatio hæc , cùm afficiuntur partes internæ , utpote quibus cùm opitulari nequeat medicina auxiliis topicis , mortificatio abire soleat in sphacelum , aut ea extendatur etiam in primo sui gradu ita ut sanguinis circulatio succumbat. Ita lethalis est ejusmodi terminatio inflammationis in cerebro , pulmonibus, ventriculo , hepate , liene , renibus, utero , aliisque visceribus , nisi intestina excipias in eo tantùm casu , in quo per aperturam à Chirurgo aliove modo institutam , ita sensibus artificis patent , ut applicationibus topicorum aut operationibus chirurgicis exposita sint , in quibus quidem circumstantiis curata vidimus interdùm intestina gangrena correpta , non tamen sine magno vitæ discrimine , & nonnunquam molestiis gravibus toto vitæ decursu perseverantibus, ano nimirùm artificiali exinde efformato. Lethalis quoque est ejusmodi terminatio cùm corporis portio maxima afficitur , cùm corpus in summo gradu cacochymum aut debile est ex quacumque causa ; quæ omnia facilè patent ex eis quæ summatim jamjam prolata sunt circà periculosas ejusmodi terminationes.

Interdùm mortificatio parti tantùm affectæ exitiosa est , æger cæterùm superstes fit ; cùm nimirum hæc est in summo gradu , ita ut sphacelus necessariò subsequatur , intereà principium vitale in toto corpore vegetum est, qui quidem casus imprimis obtinet cùm inflammatio à causis externis fuit suscitata , & in exterioribus corporis partibus.

Postremò periculo comitata non est mortificatio contrarias ob rationes ; nimirum quando non est in gradu evecto , simulque afficitur externa pars & in parva extensione ; corpus autem robustum est nec ulla labe inquinatum. Hæc tamen mala semper nec unquam optanda , cùm vitali principio opprimendo directè intendat , nec illius ope ægro aut levamen aut morbi solutio accedat unquam.

Verùm præsagitur inflammationis talis exitus cùm inflammata pars minùs rubere , calere , ac dolere incipit , simulque ad lividum mutatur color partis , tunc enim fluida cohiberi magis in vasis simulque vires eorum fatiscere indicium est ; præsagitur quoque cùm inflammata pars è contrà

quasi derepentè magis tumet ac tenditur, simul ultrà modum incalescit accedente dolore intensissimo ac velut ustorio, ea enim indicant vasa utcumque tensa ac resistentia ad crepaturam proximam à fluidis æstuantibus & cum ingenti attritu distendentibus fuisse adducta, ita ut vero simile non sit ea posse resistere; quin potiùs hæc subitò aut veluti immota manere aut crepere, ac hîc & illîc ferè in toto tractu lacerari, debeant. (vid. 10. 13. & 46.)

LIX. In curanda inflammatione indicatio generalis est procurare per vasa minima liberum sanguinis progressum, eo namque restituto aut libera fit protinùs ab infarctu inflammatorio pars, si affecta tantùm fuerint sanguifera, aut consequenter dissipatur utplurimùm infarctus etiam lymphaticorum, si is adfuerit, sero solo tunc in lymphatica derivato & partem rubram sanginis crassamque in eis deviam diluente. Cum procuratur artis ope liber is transitus absque vasorum ullorum damno ruinave curatio instituta dicitur per resolutionem simplicem. Cùm autem liber is transitus procurari nequit per vasa minima, nisi priùs rumpantur nonnulla ex his ac excitetur suppuratio, tunc sanatio dicitur per suppurationem, quòd ea prævia requiratur, antequàm transitus liber fluidorum per vasa integra, quæ supersunt, restituatur. Et hic est tantùm duplex inflammationem perfectè sanandi modus. Eam enim indurari est sanari imperfectè, cùm vasa lymphatica infarcta maneant nec pars affecta libera fiat, mortificari autem est eam in sui excidium tendere. Quamobrem medicina inflammationem curare debet tantùm aut per resolutionem, qui modus anteponendus est utplurimùm, & semper optandus in inflammationibus internis, aut per suppurationem, qui modus est instituendus aut ex necessitate (nimirùm resolutione simplici interdùm impossibili) aut consultò, ut in inflammationibus nonnullis criticis partium externarum.

Indicationes peculiares quibus satisfieri debet, quò indicatio prædicta generalis adimpleatur, sunt minuere massæ sanguineæ copiam, ut exinde minùs distenta vasa minima faciliùs restitui possint, ac fluida obstruentia expellant, tùm etiam massam sanguineam fluxiliorem efficere minúsque rarescibilem ac æstuosam, quò vasis laborantibus obsequiosa magis fiat & ita præterfluat. Iis satisfit indicationibus diætæ tenuis, sanguinis missionis, purgationis alvinæ aut per superiora, ac medicaminum incidentium, diluentium, interdum vero refrigerantium, lenientium, obtundentium, similiumve ope. Quæ omnia auxilia in genere inflammationibus curandis proficua esse docuit observatio, declarant verò rationes jam exponendæ.

LX. Et quidem institutâ diæta tenui tùm ratione quantitatis imminutæ alimentorum, tùm ratione eorum consistentiæ minùs spissæ ac tenacis, sufficitur sanguini chylus parcior dilutiorque, unde nec tantùm reparatur massa sanguinea sensim proinde in mole imminuenda, producíturque tenuior ac fluxilior. Quamobrem si inflammatio acuta sit, si partem vitæ plurimùm necessariam afficiat, si febri sit stipata, diæta tenuissima erit insti-

ſuenda; unde nutrietur æger vulgaribus juſculis ex carne vervecinâ paratis, inſimul aquoſum fluidum copiosè hauriet inter juſcula, quò ulteriùs diluatur ſanguis ac ſimul temperetur, ut aquam puram fontanam, aut aquam pane toſto leviter tinctam, quæ ſimul palato & ſtomacho gratior eſt ſanguinemque leviter incidit dilutioremque efficit, aut capillorum veneris infuſionem, quæ leviter etiam ſanguinem attenuat ſine æſtu, aut ptiſanam ex decocto radicis graminis & fruſtulorum aliquot malorum, quæ paululùm attenuat ſimulque refrigerat, ſimileve potulentum.

Si inflammatio ſummè ſit æſtuoſa, ardens plurimùm, dolorifica, ab humorum acrimoniâ magnoperè pendens nutrietur æger juſculis ex carnibus vervecinis & vitulinis, aut ex carne vervecina & pullo juniori confectis nullo addito ſale aut ſaltem pauco. Quoniam autem hæc eſt decoctorum carnium ſive juſculorum indoles, ut particularum ſanguinis motum concitent ejuſque calorem adaugeant hinc ut ejus æſtus nimius in dato caſu temperetur intermiſcendi ſunt juſculis ac exhibendi horis ordinatis cremores dilutiores ex oryza, aut avena, aut hordeo excorticato, aut ſpelta in aqua ſola ſine ſale coctis; quin etiam ſi æſtus ſummus ſit interdiſcenda nonnunquam juſcula quæque, ſi excipias tantùm juſculum ex pullo juniori ſimpliciter confectum, quod ſemel aut bis in die exhiberi poterit, æger nutriendus tunc erit cremoribus prædictis dilutioribus, aut quarum nonnullis aliquantum juſculi mitis & inſulſi miſceri poterit. Inſimul in dato inflammationis caſu potus erit decoctum aut oryzæ aut hordei aut florum malvæ, aut eorumdem florum cum ſemine lini, aut infuſum florum nymphеæ, aut ptiſana ex radicibus altheæ & nympheæ parata, aut emulſio levis ſeminum quatuor frigidorum majorum, aut aqua pulli junioris; quæ omnia potulenta ſanguinis motum inteſtinum compeſcunt. particulas ejus duras ac nimiúm mobiles acrimoniæ cauſas materiales inviſcando magis aut minús ac leniendo, unde per accidens, nimirum pacato motu inteſtino exuperanti refrigerant. Porrò potabitur æger eis fluidis variè ſelectis aut continuò aut identidem intermixta alia ptiſana diluente pro vario morbi gradu, & caſus exigentia. Poſtremò ſi inflammatio gravis haud fuerit nec ratione propriæ indolis nec ratione partis affectæ nec febre comitata, tunc æger ad diætam tenuiſſimam ita non reducetur, nutriri autem poterit offis, panatellis, ovis ſorbilibus, cremoribus ſpiſſis, quin etiam carne aliquali præſertim elixa, potabitur autem aut aqua ſola, aut cui vini parum commiſceri interdum poterit.

LXI. Cum autem multum inſumatur temporis antequam diætæ ope minuatur ſanguinis rubri copia (globuli namque ejus ac fibroſa pars ægrè deſtruuntur, diuque ſubſiſtunt) interea vaſa ſanguifera plurimûm laborent cum damno citò inferendo, hinc fit ut ex diæta ſolâ ſanatio confidenter expectanda non ſit, minuendaque ſit illicò ſanguinis rubri moles, quem in finem nullum invenit medicina auxilium præſtans adeò ac venæ ſectionem, quæ ſane (imperata quidem diæta congruâ) protinús celebranda

est, sanguinis namque missione citâ minuitur illicò moles sanguinis universa, hinc minor ejus copia ad vasa inflammata appellit, hæc exinde minús distenduntur, & ad se restituendum prona magis fiunt, sanguine sic faciliús è vasis infarctis expresso cum insigni partis inflammatæ ac celeri levamine. Verúm evenit sæpe iterandam esse venæ sectionem, quò levamen sufficiens inflammatæ parti inferatur, cúm unica vice sanguine misso liberari aut multúm levari partem sæpè haud contingat, hinc venæ sectio pluries magis aut minús instituenda erit, & vicibus singulis plus aut minus mittendum erit sanguinis, nimirum pro ægri viribus, vasorum plenitudine, affectæ partis ad vitam utilitate aut necessitate, dolore, temperamento, ætate, aliisve circumstantiis, quibus sanè omnibus simul Medicus prudens attendat oportet.

Cum autem missio sanguinis quævis evacuatoria sit, hinc fit ut quavis sectâ vena eo nomine nimirúm quod minuatur sanguinis moles, emolumentum inflammatæ parti accedat. At cúm aliunde sanguinis missio etiam proficua fit, eligenda hinc vena secanda. Nec enim eò solúm quòd minuta sanguinis protinús mole vasa inflammata minùs infarctiantur, missio sanguinis per venam sectam præsens fit remedium, verúm etiam quód in venam sectam sanguis juxta leges Hygraulicæ rapidiús feratur, unde sequitur sanguinem pro data vena secta è parte data inflammata subito revelli posse, sic ut inde is in eam minús extempore feratur vasaque inflammata subitò à distensione propterea leventur; Sequitur etiam pro tali sectâ vena sanguinem in vasa infarcta talia uberiùs posse determinari sive derivari, ita ut exinde celeritate ejus adventûs crassæ moleculæ vasa infarcientes ultrà propelli possint, modó vasorum tunicæ sanguinis ictui resistant nec eis succumbant. Unde patet venæ sectionem revulsivam inflammationi toties proficuam fore quoties sanguis copiosus est in vasis affectis aut in eis valde æstuat (qui casus frequentior est) derivatoriam autem quoties vasa affecta inflammatione nec abundatiori sanguine nec æstuante adeò turgent, eo autem spissiori ac velut tenaci obstructa sunt, qui casus ita sæpe non obtingit. Quamobrem venæ sectio revulsiva in inflammatione longè frequentiús derivatoriâ locum habet.

LXII. Jam verò cognitâ per anatomen vasorum distributione, túm applicatis, ut par est, Hygraulices legibus, patet in inflammationibus partium internarum capitis sectionem saphenæ plurimúm conducere, eo enim mittendi sanguinem modo sanguis ab eis revellitur, quod etiam præstat sectio jugularis; docuit interim experientia feliciús in eo casu hasce secari venas celebratâ priús in brachio phlebotomia, quæ quidem utut in rigore mechanices respectu capitis revulsoria sit, interea tamen cúm evacuatoria existat depletis ità aliquatenús sanguiferis cursuque sanguinis expeditiori facto revulsio libera magis & insignior è capite interno excitatur sectis saphæna aut jugulari; & eas propter rationes imperantur sectiones venarum brachii, saphænæ, & jugularis, in inflammationibus internis capitis.

Patet insuper in externarum capitis partium inflammationibus conducere sectionem venarum brachii non modo ut evacuatoriam verùm & ut aliquatenus revulsivam, saphænæ ut magis adhuc revulsivam, jugularis ut derivatoriam.

Porrò inflammato pulmone venæ sectio quævis proficua est quatenùs tàntùm evacuatoria, nulla enim est ejus respectu aut revulsiva aut derivatoria, nisi arteriæ bronchialis ramos obsideat inflammatio (qui casus rarior sanè eo est in quo arteriæ pulmonaris fines afficiuntur) & tunc venarum brachii ac pedis sectiones revulsoriæ ac derivatoriæ pulmonum respectu esse possunt quin earum natura certò determinari possit, ob variam in variis subjectis arteriæ bronchialis originem, licet tamen frequentiùs in eo casu saphænæ sectio derivatoria sit, cubiti autem venarum revulsiva.

Fit ex his ut seligi soleat venæ sectio è brachio; tùm, quòd minori apparatu cæteris instituatur, citòque evacuet pulmonis respectu, cum promptissimo ejus levamine.

Inflammatis plevra cæterisque pectoris membraneis & carneis parietibus, missio sanguinis è brachio revulsiva est cùm partes thoracis inferiores afficiuntur, è talo autem cùm partes ejus superiores. Sed & sanguinis hæ missiones derivatoriæ sunt (sed è contra) nimirùm partis pectoris superioris respectu venæ sectio brachii, inferioris autem partis saphænæ sectio.

Jam verò inflammatis partibus quibusque infrà diaphragma positis missio sanguinis è brachio revulsiva est, è pede autem derivatoria.

Hæc omnia de venæ sectionibus jam prædicta comprobantur observatione, sanguinisque tantùm missioni rapidæ imputanda sunt. Unde in effectus ligaturarum inquirere supervacaneum est, ligatura siquidem ante venæ sectionem injecta nihil parit notabilis, cùm à parte affecta semper valde distet, cùm diù perstare non soleat, & laxari eam extempore consuetum sit sectâ semel vena, cumque fasciatio finita missione sanguinis ita instituatur, ut cursui sanguinis libero per venam priùs sectam neutiquàm obstet quocircà inquisitiones ejusmodi subtiles potiùs habendæ sunt & inanes quàm quicquam emolumenti in praxi afferentes, quin etiam suspectæ ac periculosæ censendæ sunt, cùm in errorem juniores Medicos ducere queant aut saltem consilii inopes ac titubantes in auxilio per venæ sectionem ægris ferendo, adeòque infelices in praxi eos efficere.

His de missione sanguinis obiter prælibatis clarum fit, è quâ vena sanguis in inflammationibus sit mittendus, perpensis & cognitis loco affecto & natura sanguinis infarctum inflammatorium producentis.

LXIII. Cùm autem in praxi notum sit inflammationes partium à pravis succis è primis viis suppeditatis ac inficientibus noxiis qualitatibus sanguinem persæpe foveri, consequitur eos esse eliminandos. Utcumque enim sanguinis missione repetita depletis vasis levarentur inflammatorii infarctus, attamen si à pravis illis succis sanguis spissiusculus continuò servaretur, aut æstuans, profectò immeabilis maneret semper vasaque infarcta

tandem occumberent. Hinc fit, ut præmissa missione sanguinis requisitâ; quò protinùs levetur inflammatorius infarctus, ac sanguis ita mole imminutus minùs vasa distendat cùm exagitabitur à Pharmaco, statim atque suppetet occasio ad Pharmacum purgans incunctanter sit deveniendum: quod quidem præscribitur aut vomitorium, aut catharticum aut cathartico-emeticum, juxtà varias indicationes desumptas è præsentia potiori saburræ aut in ventriculo, aut in intestinis, aut in utrisque illis cavitatibus notabili, è natura aut indole pravorum horumce succorum, tum etiam attendendo parti quæ inflammatione laborat, ægri viribus & aliis circumstantiis, quibus omnibus fit, ut Medicus interdùm vomitorium, interdùm catharticum, interdùm emetico-catharticum seligat, indidem etiam Pharmaci purgantis energiam determinabit, seligendo illud tale vel tale in præsenti casu, dosim ejus præcipiendo, & sub quâ formulâ.

LXIV. Verùm utut feliciter cedat purgatio, ad venæ sectionem sæpè iterùm recurrendum est, cùm causæ inflammationum remediis protinus non eradicentur, laborent intereà plurimùm vasa infarcta, nec nisi certis temporis intervallis iterari purgatio possit; hæc autem iterabitur quandiù inflammationem à pravis primarum succis foveri per signa Medico notum erit; hinc fit ut quamvis sanguinis missio purgationem in inflammationibus curandis antecedere soleat, ea tamen deinceps nimirùm post purgationem iterùm haud raró celebretur, sic ut pro re natâ nunc per sanguinis missionem nunc per purgationem in morbi decursu ægro feratur auxilium.

LXV. Ut autem præparetur, uti decet, alvina purgatio, aut juvetur incepta, intestina crassa interdum emollienda erunt aut lubricanda aut temperanda aut etiam purganda, hinc fit ut ante & post purgantium exhibitionem & operationem subsidiariò enemata præscribenda sint nunc emollientia, nunc demulcentia, nunc refrigerantia, nunc purgantia & quidem hæc variâ energiâ pro re natâ pollentia.

LXVI. Catharticorum itaque operâ pravi tùm primarum viarum tùm & massæ ipsiusmet sanguineæ expurgantur succi, emeticorum autem qui in ventriculo tenaces hospitabant, sic sanguis ab eorum liberatur insultu, ita ut pristinam per solas circulationis causas exagitantes interdùm recuperet fluxilitatem, si spissior antea fuerit, vel etiam compescatur nec rarescat ampliús impensè, sublatis ita particulis vitiosis ac heterogeneis motum ejus agitativum nimis incitantibus, sic sanguis fit meabilis per inflammatæ partis vascula. His etiam accedit emeticorum ac purgantium actione fluidorum massam attenuari sive incitatâ solidorum actione sive attenuatis medicamentosarum particularum energiâ fluidorum moleculis, unde & eâ de causa sanguis magis fit meabilis. Verùm utcumque purgantia procuratâ evacuatione fluxilitati sanguinis restituendæ plurimùm conducant; ejusque pravam diathesim emendent, quin imò particulis medicamentosis eum attenuent, requiruntur sæpe etiam medicamina alia, quò prava san-

guinis diathesis ulteriùs emendetur.

LXVII. Quamobrem si sanguis crassus sit ac viscosus, pelliculam spissam tenacem subflavam in superficie thrombi cum missus fuit in scutellam exhibens, quique *inflammatorius* vulgò dici solet, quòd ita constitutus in morbis inflammatoriis esse soleat, tunc attenuantia in usum vocanda sunt vique hydroticâ pollentia. Circà quæ animadvertere juvat, 1°. Ea in nostris regionibus adhibenda non esse, nisi rarissimè, valida, quòd in nostris hominibus sanguis in rarescentias ità notabiles ab eis ducatur, ut immeabilis ulteriùs fiat adauctis exin infarctibus inflammatoriis, tantò magis quò vascula apud nos adeò robusta haud existunt ac in regionum septentrionalium incolis, proindeque distensioni rarefactoriæ facilè succumbant, plerumque ad crepaturam ducantur, aut saltem ad inflationem ex quâ vas in fluidum contentum exprimendum restitui haud quaquàm potest; 2°. Ejusmodi medicamina feliciter non succedere nisi præmissâ missione sanguinis, quòd sanguinem in rarescentias concitent vasculis præsertim affectis molestissimas, depletis autem aliquatenùs vasis periculum tantum non subsit, ut ultramodùm distendantur vascula minima; 3°. Feliciùs adhuc ea succedere, expurgato priùs corpore, tùm quòd sanguis fit tunc minùs tenax sublatâ partim causa inviscante, tum quód utcumque sanguinis solvant tenacitatem, pravi succi è primis viis accedentes iterùm eum spissiorem reddant, cum nullo proinde percepto ab eis medicaminibus levamine, noxa autem potiùs inde superstite æstu nimirùm majori quam anteà medicaminum horumce vi excitato.

His prænotatis patet quænam seligenda sint attenuantia ac quibuscum cautionibus præscribenda veniant. Attenuantia, quibus in morbis inflammatoriis utimur præter ptisanas aliaque potulenta de quibus anteà (60.) mentio facta est sunt decocta cornu cervi, florum papaveris rheados, foliorum cichorii, borraginis, buglossi, item succus cichorii & potissimum borraginis; cùm autem potentioribus utendum hydroticis in usum veniunt antimonium diaphoreticum, antihecticon Poterii, sanguis hirci sylvestris exsiccatus, quibus quidem cùm res postulat admiscemus compositiones galenicas hydroticas simul & cardiacas, ut confectionem de hyacintho, alkermes, theriacam, syrupum florum tunicæ, kermesinum, & similia. Ea autem medicamina sub potionis forma potissimum usurpantur, quare advocamus pro vehiculo aquas distillatas cichorii, scabiosæ, cardui benedicti, florum aurantiorum & similes; his autem potionibus attenuantibus, quò feliciùs succedat diaphoresis, adeòque per cutem plurium particularum morbificarum evacuatio, narcotica sociamus ut syrupum papaveris albi, & ad notabiliorem effectum laudanum opiatum, potissimumque laudanum liquidum *Sidenhami.*

LXVIII. At verò si sanguis æstuosus sit & acrimonia pollens, alterantia, quæ præscribuntur, in genere edulcorantia ac refrigerantia erunt, seligentur autem potissimùm edulcorantia, si acrimonia insignis in sanguine

reliquisque fluidis demonstretur, quare præter jam proposita (60.) in usum venient emulsiones ex seminibus quatuor frigidis majoribus paratæ, decoctum aut etiam mucilago seminum lini, cydoniorum, oleum amygdalarum dulcium, gummi arabicum, tragacantha, syrupus altheæ, nympheæ, ælutopi, violarum. Si verò æstus summus sit summaque sanguinis rarescentia, ad ea potissimùm, quæ protinùs refrigerant, erit confugiendum, quæ quidem de natura acidâ potissimùm participant, queisque sanguinis rarescentias impetuosas citò compescendi potestatem esse datam docuit experientia; talia sunt nitrum depuratum insigne illud antiphlogisticum in Germania imprimis usûs maximi, sal prunellæ, succi acetosæ, acetosellæ, limoniorum, grossulariæ, oxyacanthæ, granatorum, mororum, agresta, & qui parantur ex eis succis syrupi; spiritus vitrioli, sulphuris, salis dulcificatus, nitri dulcificatus.

LXIX. Postremò cùm ea sit inflammationis indoles ut dolorem individuum comitem habeat, ex eoque intendatur vis solidorum (quæ frangitur dein si producatur diutiùs) exagitentur fluida impensiùs rarescant minùsque fiant meabilia, quæ omnia excitari non possunt sine gravi anxietate, agrypnia, inflammationis augmento, interdùm spasmis, deliriis, œconomiæ animalis turbâ, prostratione virium, ac sæpiùs corporis viventis ruina totali; propterea narcotica in morbis inflammatoriis, ceu præsens ac divinum remedium, frequentiùs præscribuntur, & ea quidem quæ è papaveribus eruuntur, ut sunt syrupus papaveris albi ac *Laudana* quæquæ idiomate barbaro à *Paracelso* primò nuncupata, sive solida fuerint sive liquida, inter quæ præferre juvat laudanum opiatum simplex, & laudanum liquidum sydenhami.

Porrò narcotica non solùm sejuncta in casibus inflammationum præscribenda sunt, verùm etiam medicaminibus pluribus aliis sociata, uti edulcorantibus, lenientibus, refrigerantibus, ut & attenuantibus & hydroticis; cùm enim dolorem tollant, sedantium & compescentium medicaminum vim proficuam magis efficiunt; cùmque ipsamet sedent simulque attenuent, attenuantium & hydroticorum adaugent efficaciam absque tanto orgasmo & tumultu solidorum & fluidorum principio vitali semper infenso.

LXX. Quæ hucusque proposita fuere remedia ad curam inflammationis cujuscumque spectant, sive eâ laborarint internæ corporis partes sive externæ. Jam quæ externarum præsertim inflammationibus insuper opitulantur recensenda sunt; *Topicorum* nomine vulgò cognita. Et quidem cùm partes habitûs corporis actioni medicaminum immediatæ obnoxiæ existant eis inflammatis ferre opem applicatione immediatâ æquum fuit; quæ quidem applicationes topicæ tanti sunt interdùm momenti ut etiam partibus profundis, quin imò internis nonnullis proficuæ sæpè sint. Quamobrem juxta inflammationis indolem, partem affectam, morbi tempus, tendentiam ad variam terminationem; aliasve circumstantias topica varia & ratione na-

turæ & ratione formæ seliguntur.

LXXI. Ratione inflammationis indolis, 1°. nunc topica conveniunt lenientia & anodyna, ut oleosa dulcia, mucilaginosa insipida, mucilaginosa dulcia, aquea, nimirùm cùm inflammata pars aut æstu valdè torquetur, aut tensa admodùm est sicca & dolens, aut acrimoniâ magnoperè defatigatur; hujusmodi enim topicis relaxantur fibræ, fluida rarescentia compescuntur, ac diluitur vel inviscatur acre. Topica ejusmodi sunt balnea, fotus, suffitus, litus sive embroches, cataplasmata, quibus perficiendis inserviunt aqua dulcis tepida, decocta & pulpæ plantarum emollientium, florum & seminum vi simili pollentium, lactis variæ species, serum lactis, butyrum recens, vitelli ovorum, oleum amigdalarum dulcium, vitellorum ovorum, rosatum ac similia, mica panis albissimi, albumen ovorum, sperniola, farina secales, lini, aliaque indolis similis. 2°. Nunc topica usurpanda sunt actuosa, attenuantia, resolventia, eaque aut spirituosa, aut salina, aut aromatica, & quidem energiæ variæ (nimirùm cùm fluida inflammatam partem occupantia crassitie ac spissitudine admodùm peccant, vasa autem & fibræ multùm tensa non sunt nec dolentia) cujusmodi sunt vinum, vini spiritus, camphora, plantæ quæ dicuntur aromaticæ, flores aromatici & cephalici, semina dicta vulgò calida & alia quæque aromatica, flores camæmeli, meliloti, sambuci, ac similes, salis ammoniaci solutio, ac similia quæ quidem omnia medicamina sub formulis prædictis ut cætera topita pro re natâ adhibentur, & quidem interdùm emollientibus temperata, ut cum indicatio ad resolvendum simplex non est, insimulque partis textus est relaxandus vel ut determinatus resolventis gradus obtineatur. 3°. Interdùm & stupefacientia in auxilium vocanda sunt, cùm scilicet dolor est intolerabilis, quò partis ipsiusmet dolor compescatur, cui usui inserviunt magno cum emolumento hyosciamus, solani species ac potissimùm solanum scandens bacciferum, papaveris folia capita, mandragora, sive ex eis decocta fiant ut fotus parentur aut suffitus, sive folia memoratarum plantarum leviter attrita parti applicentur, sive ex eis plantis parentur pulpæ & cataplasmata sæpe adjuncto lacte adhuc magis proficua, sive earum succi adhibeantur. Eidem scopo adimplendo præstans etiam fit remedium ipsummet opium ut & laudanum sive soluta fuerint sive neutiquàm. Cùm autem ea quæquæ usurpanda sunt topica ab inflammationis indole indicata, naturæ partis affectæ est attendendum; partibus enim teneræ ac sensibilis texturæ, non adeò actuosa in propriâ specie competunt, ac robustis densisque, sic oculi, auris, oris, urethræ, vaginæ, ani, similiumque partium inflammationibus quæ applicanda sunt topica, tantâ quidem energia pollere non debent ac ea quæ partibus densis ut musculosis, cutaneis; partes enim raræ plus porosæ existunt ac densæ, inde priores vim medicamentosam posterioribus magis suscipiunt. Ubi quidem animadvertere interest topica, utut sæpiùs inflammationibus externis proficua sint, in earum non-

nullis quæquæ interdùm nocua existere, proindeque, ut inferiùs declarabitur, esse interdicenda.

LXXII. Sed & pro variis morbi temporibus topicis ad inflammationes curandas diversimodè utendum est. Ita in principio nonnullarum inflammationum applicantur repercussiva ut aqua frigida, oxycratum, agresta, ovorum albumina cum farina subacta, queis profectò abstinendum est in augmento & statu, quòd in principio vasa adhuc admodùm infarcta non sunt, sæpèque integra manent, è contrà verò in augmento & statu, quamobrem in hisce duobus temporibus nè à repercussivis fluida penitùs in vasculis sistantur, mortificatione hinc subsequuturâ, periculum evidens est. In augmento sæpiùs congrua sunt anodyna & demulcentia suprà exposita (71.) quò fluidorum rarescentiæ nimiæ increscentes temperentur, vasorumque tunicæ ab augescente violenta tensione vindicentur, proindeque quò inflammationis incrementum aliquatenùs refrænetur, compescaturque ferocia. In statu non solùm ob prædictas rationes anodyna demulcentia applicantur, verùm & anodyna stupefacientia (71.) cùm dolor intolerabilis fit, quin & cùm casus exigit (71.) eo tempore adhiberi solent resolventia (71.) quòd tunc temporis infarctûs tenacitas existat maxima, viresque vasorum ne succumbant metus sit. Postremò in declinatione topica non nisi resolventia congrua sunt, cùm resolutio nimirùm incepta his tantùm juvanda sit medicaminibus.

LXXIII. Jam verò juxtà variam ad exitum tendentiam inflammationibus topicorum opera diversimodè opitulandum erit. Quare 1°. si tendat inflammatio ad resolutionem ea erit utique juvanda resolventibus (nisi casus adsit inflammationis criticæ, in quâ expetitur suppuratio, ubi quidem suppurantia adversùs conamen ipsum naturæ erunt applicanda) porrò seligentur resolventia vario actionis gradu prædita, prout casus indicabit, quin & interdùm temperabuntur lenientibus quò expetita succedat resolutio. 2°. Si tendat ad suppurationem inflammatio ea quidem promovenda erit maturantibus, frustanea namque tunc fierent resolventia, cùm opus illud naturæ inceptum denotet vasa fuisse rupta ac fluida in eis demortua actione integrorum disponi ad exitum sub forma liquaminis purulenti; hinc fit ut in tali partis statu ipsamet resolventia evadant sæpè maturantia, cùm ab eorum energia suppurationis causa efficiens actio nimirùm vasorum integrorum in vasa rupta tunc concitetur; nec nisi puris productio inde expectari possit. Unde in eo casu pars ab infarctu inflammatorio liberari nequit nisi suppuratione prævia, quâ peracta expurgatoque penitùs pure vasa integra ab infarctu inflammatorio liberantur deinceps per resolutionem, sanaque tandem fit pars cicatrice subortâ. 3°. Si tendat inflammatio ad mortificationem ea quidem variæ actionis topicis erit præcavenda, nimirùm interdum lenientibus ac emollientibus, interdum è contrà actuosis resolventibus. Et sanè emollientia ac lenientia imponenda erunt, si ad mortificationem dispositio tensione nimiâ æstu summo ac diris doloribus

ſignificetur ; quò nimirùm fluidorum vaſa rumpentium temperetur ferocia , fibrarum autem elaſticitas nimia ac reactio in fluida minuatur , ſimulque ut imminuta per emollitionem tenſione, eæ ad rupturam proclives adeò non fiant. E contrà verò ſi ad mortificationem proclivitas caloris & doloris imminutione non expectatâ , tum verò partis mollitie mutationeque coloris rubri ad liveſcentem manifeſtetur , tunc ſanè topicis utendum erit actuoſis ac reſolventibus , quò cadentes vaſorum vires excitentur , fluidorum autem inertia erigatur. Poſtremò cùm inflammatio tendit ad indurationem , ea reſolventibus utique , ſalinis præſertim aut reſinoſis , præcavenda erit , eis autem variæ energiæ gradu pro re natâ præditis , quibus etiam interdùm emollientia ſocianda erunt ; quò ſcilicet incidantur fluida lymphatica inertia , ſimulque humeſcant obſequioſaque magis fiant & eamet & vaſcula , faciliorque exin procuretur fluidi progreſſus.

LXXIV. Et hæc circà inflammationum Therapeiam , tum & circà inflammationis Hiſtoriam generalem allata ſufficere volumus. In quâ quidem immorati paulò diutiùs forſan videremur , Tractatum tradendo Medico-Chirurgicum , niſi morbus is non modò ſejunctus , verùm etiam cum tumoribus pluribus aliis imò cum vulneribus , ulceribus , fracturis ac luxationibus ſæpè complicatus frequens adeò obſervaretur , ut abſque cognitione ejus abſolutâ in tradendâ Pathologia Chirurgicâ nonniſi per caliginem procedere quis poſſit.

Cæterùm quæ de inflammatione hucùſque prolata ſunt probè intellecta in pertractandis tumoribus inflammatoriis lucem adeò ferent , ut eâpropter ſermo contractior deinceps futurus erit. Tumores itaque inflammatorios externos juxtà propoſitum (XI.) jam aggrediamur.

Tabula complectens varias de quibus agitur in hoc volumine materias

-